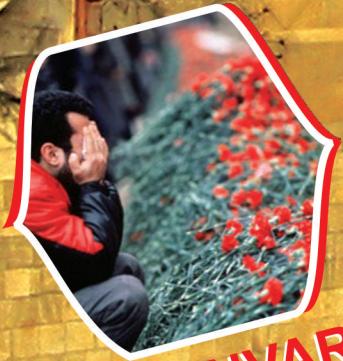

İRFAN

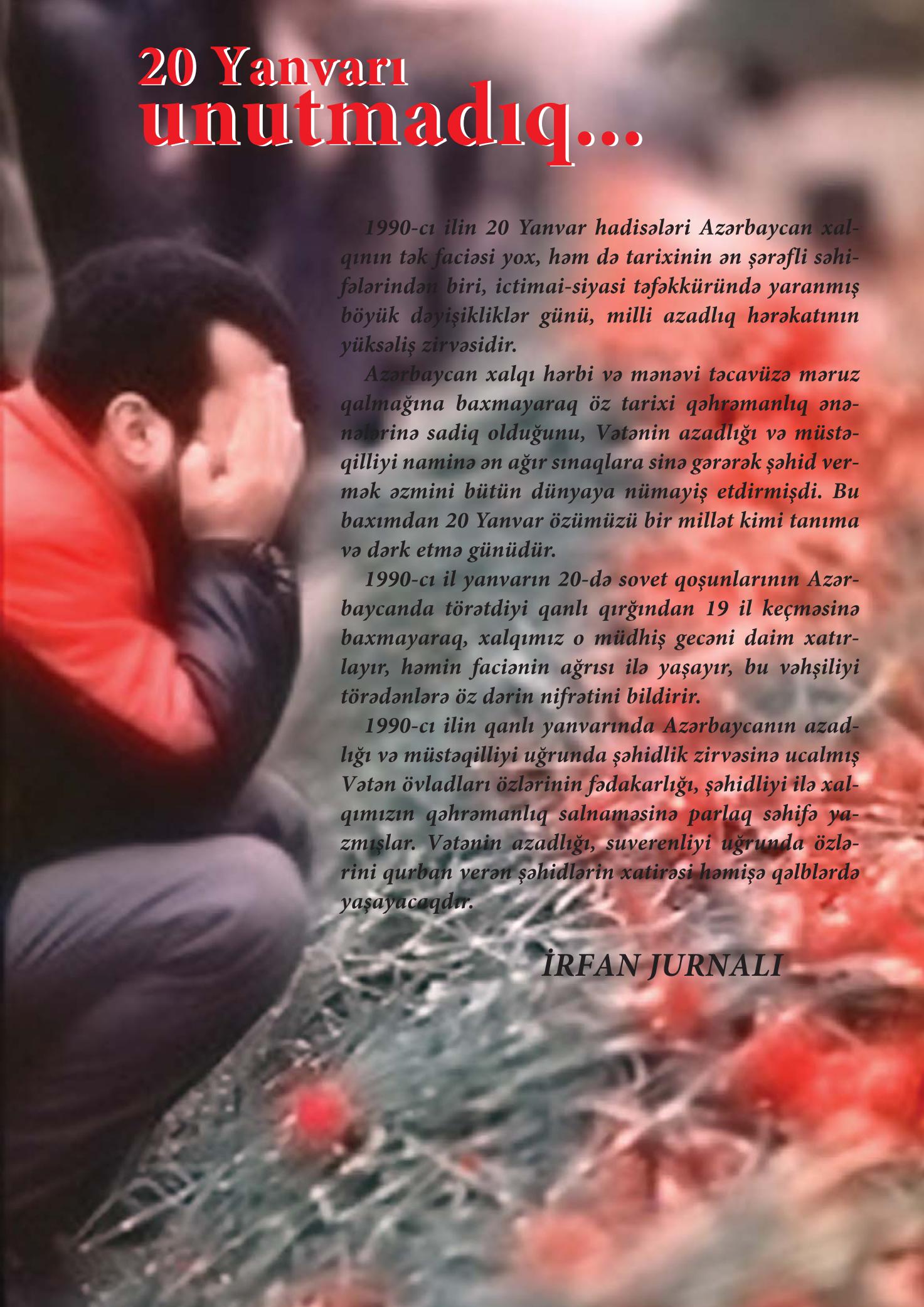
No:26- Yanvar-2009- İctimai fikir jurnalı-3 AZN

XEYRİYYƏCİLİK

20 YANVARI
UNUTMADIQ

20 Yanvarı unutmadiq...

1990-ci ilin 20 Yanvar hadisələri Azərbaycan xalqının tək faciəsi yox, həm də tarixinin ən şərəfli səhifələrindən biri, ictimai-siyasi təfəkküründə yaranmış böyük dəyişikliklər günü, milli azadlıq hərəkatının yüksəliş zirvəsidir.

Azərbaycan xalqı hərbi və mənəvi təcavüzə məruz qalmağına baxmayaraq öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu, Vətənin azadlığı və müstəqilliyi naminə ən ağır sinaqlara sına gərərək şəhid vermək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirmişdi. Bu baxımdan 20 Yanvar özümüzü bir millət kimi tanıma və dərk etmə günüdür.

1990-ci il yanvarın 20-də sovet qoşunlarının Azərbaycanda törətdiyi qanlı qırğından 19 il keçməsinə baxmayaraq, xalqımız o müdhiş gecəni daim xatırlayır, həmin faciənin ağrısı ilə yaşayır, bu vəhşiliyi törədənlərə öz dərin nifrətini bildirir.

1990-ci ilin qanlı yanvarında Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları özlərinin fədakarlığı, şəhidliyi ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazmışlar. Vətənin azadlığı, suverenliyi uğrunda özlərini qurban verən şəhidlərin xatırəsi həmişə qəlblərdə yaşayacaqdır.

İRFAN JURNALI

İRFAN
Yanvar/2009/No:26
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reestr №: 1733

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Editör:
Salih Zeki MERİC

Redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Baş məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Redaksiya heyəti:
Akademik Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Nurlan MƏMMƏDZADƏ
Səadət MÜRSÜDOVA
Hacı Arif HEYDƏROĞLU
Rövşən QƏNİYEV
Akiş HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompyuter dizaynı:
İrfan Qrafik

Copyright 2008 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

Abunə və reklam işlərindən məsul:
Niyazi YUSİFOV
Tel: 070 351 35 54

Abuna təmsilçiləri:
Quba - Seyran Fərəcəzadə - 0507471079
Ağdaş - Şahin Rəhimov - 0503887068
İsmayıllı - Vasif Teymurov - 0504653601
Zaqatala - Zöhrab Mehdiyev - 0505836888
Əliabad - Kamran Məmmədov - 0503806922
Şamaxı - Akiş Hüseynli - 0506205928
Şəki - Vüqar Məmmədov - 0556237232
Qəbələ-Saleh Şirinov - 0503827823
Qax-Nizami Davudov - 0503985551
Qazax - Asif Yaqublu - 0505655556
Göyçay-Müsfiq Əsgərov - 0503490157
Kürdəmir-Aqil Əliyev - 0507183541
Saatlı-İsmayıllı Cəlalov - 0503290805
Şirvan- Vüqar Nağıdalıyev - 0707228202
Xaçmaz- Elvin İdayətov - 0505849095
Mingəçevir- Müşviq Nəcofov - 0707185537

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 25 manat
Xarici ölkələr üçün 60 EURO

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfan@irfandergisi.com
irfandergisi@yahoo.com

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad
zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-
üstə düşməyə bilər.

İrfandan

Möhtərəm oxucular!

Yeni bir ilə ayaq basmaq üzrəyik. Bundan 12 ay əvvəl, yəni 2008-ci ilin ilk ayı ilə birlikdə İrfan jurnalımızı aylıq dövrüyyə ilə çıxarmağa başladıq. Bir ildən bəridir jurnalımız axşamadan, gecikmədən aylıq çıxır və siz qiymətli oxucularımıza yetişir. Bu gözəl fəaliyyətdə əməyi keçən bütün könüldaşlarımıza ürəkdən təşəkkür edir, qiymətli oxucularımız olan sizlərə də ayrıca minnətdarlığımızı bildiririk.

İrfan jurnalının çıxdığı gündən bu günə qədər çox məsaflər qət etdiyinə və öz oxucu kütləsini meydana gətirdiyinə ürəkdən inanırıq. Azərbaycanın ən ucqar guşələrində ayın sonunda İrfani həsrətlə, maraqla gözləyən, İrfan gəldiyi zaman da onu böyük bir şövqlə oxuyan qəlbi duru, könlü saf oxucularımız var. Zaman-zaman sizdən gələn duyğu yüklü məktublar, daima daha mükəmmələ yönəlik təşviqlər bizi çox sevindirir və İrfan adına daha çox işlər görmək istiqamətində ümidi ləndirir.

Cox qiymətli oxucularımız!

Biz uca mədəniyyətin mənsublarıyız. Bizi biz edən dəyərlərdən birini qapaq mövzusu seçdik 2009-cu ilin ilk ayında. Vəqf mədəniyyəti, xeyriyyəçilik bizim mədəniyyətimizin meydana gəlməsində mühüm ünsür olmuşdur. İslam tarixində, xüsusilə Azərbaycanın yaxın tarixində xeyriyyə fəaliyyətlərinə işiq tutmağa çalışdıq bu sayımızda.

İslam mədəniyyətində sosial bağların sağlamlaşması və insani münasibətlərə “insani və islami” perspektivdən baxılmasına təkan verən “zəkat və ya infaq” ibadəti vəqf anlayışını inkişaf etdirmiş, zənginlərə kasıbin həlini öz halı kimi düşünməsini təmin edən bir anlayışın ortaya çıxmasına səbəb olmuşdur. Biz zəkat ibadətinin önəmini Hz. Əbu Bəkrin

“zəkatını verməyənlərə savaş açaram” ifadəsindən daha yaxşı anlayırıq.

Vəqf və xeyriyyə müəssisələri hər bir toplumun vazkeçilməz ünsürləridir. Bu fəaliyyətlər hər zaman dəstəklənməli və varlıların kasıblara uzanan mərhəmət əli olmalıdır. Bu duygu və düşüncələri əhatə edən çox dəyərli yazıları bu sayımızda oxuyacaqsınız.

Əziz oxular!

İki aydan bəri xəbərini verdiyimiz ABUNƏ KAMPANIYAMIZ hədəflədiyimiz saya çatmaq üzrədir. Bu da öz növbəsində bizi xoşnud edir. **“İrfan hər yerə yetişsin”** prinsipindən başqa qayəmiz olmayan bu abunə kampaniyasında sizlərin şəxsən abunə olmanızla yanaşı bu qiymətli jurnal və kitabların hər evə çatması, mənəviyyata susamış könüllərə çatdırılması nöqtəsində tanıldığınız dostlarınızı da abunə etmənizi rica edirik.

Bu sayımızda Azərbaycanın ən mühüm xeyriyyə təşkilatlarından biri və **BMT-nin ECOSOC bölməsində məşvərətçi statusa malik olan Gəncliyə Yardım Fondunun** xeyirsevər prezidenti Ahmet Tecim bəylə reportajımız oldu. Azərbaycanın müstəqilliyi ilə həmyaşid olan bu təşkilatın fəaliyyətləri Azərbaycanda xeyriyyəciliyin hansı səviyyədə olduğunu göstərir.

Qiymətli yazarlarımız qələmlərindən çıxan məqalələri ilə yeni ildə sizin görüşünüzə gəldilər yenə. **Salih Zeki Meriç** “Sevinc və kədərdə dərd ortağı” adlı yazısı ilə insanlığın yalnız paylaşaraq dəyər qazandığını yazdı. **Nurlan Məmmədzadə** verdiyimiz sədəqələrin, etdiyimiz yaxşılıqların Allaha verilən bir borc olduğunu vurğuladı öz yazısında. **Elşən Rzayev** millətimizin xeyirsevərliliyini **“İnsansevərliyə əsaslanan zəngin ənənə”** başlıqlı yazısı ilə qələmə aldı. Dr. İbrahim Baz Osmanlinin qurucusu Osman Qazinin ustadı Şeyx Ədəbalinin **“İnsanı yaşıt ki, dövlət yaşasın”** tövsiyəsini yazısına başlıq seçdi. Möhtərəm insan **Osman Nuri Topbaşın** **“Vəqf mədəniyyəti”** adlı yazısı isə sizin könül dünyanızda başqa cüçərtilər yaşardacaq. Yeni ilə girərkən **Hacı Arif Ceylanın** **“Yeni il, yeni dil”** yazısı ilə dilimizi yeniləyəcəyimizi düşünürük. Adem Şahin **“Əyri Körpü”** adlı yazısı ilə bu dəfə də kainat adlı kitabdan oxuduqlarını fərqli dillə anlatdı bizə. Prof.Dr. Yaşar Kandemirin **“Nemətin şükrü verməkdir”** adlı yazısı da infaq xüsusunda önmüzdə cığır açacaq. Prof. Dr. Ömer Çelikin, Prof. Dr. Şahin Xəlillinin, İnarə Babayevanın, Eldar Kərimovun, İbrahim Erolun, Qurban Yaquboğlunun və Mübariz Əlioğlunun bir-birindən gözəl yazılarını sevə-sevə oxuyacağınızı inanırıq.

Hər iliniz irfana, mərifətə, insanlığa xidmət edən bir-birindən qiymətli hədiyyələrlə dolsun!

Yeni ildə sizə yeni-yeni nailiyyətlər arzulayıraq!

İçindəkilər

Sevincdə və kədərdə dərd ortağı Salih Zeki MERİÇ	6
Qardaşın köməyinə “Qardaş köməyi”	8
Allaha qərzi-həsən (gözel borc) vermək Nurlan MƏMMƏDZADƏ	12
İnsanı yaşat ki, dövlət yaşasın Dr. İbrahim BAZ	14
Gəncliyə Yardım Fonduunun prezidenti Ahmet Tecim bəylə reportaj	16
İnsansevərliyə əsaslanan zəngin ənənə Elşən RZAYEV	22
Qəlbdən mədəniyyətə İbrahim EROL	24
Nemətin şükrü verməkdir Prof. Dr. M. Yaşar KANDEMİR	26
Vəqf mədəniyyətimiz Osman Nuri TOPBAŞ	28
Yeni il, yeni dil Hacı Arif CEYLAN	34
İşi gözəl görmək Prof. Dr. Ömer ÇELİK	36
Uşaq və ədəbiyyat Prof. Dr. Şahin XƏLİLLİ	38
Hikmət lövhələri Sedat DEMİR	40
Əyri körpü Adem ŞAHİN	42
Millət hamisi: Əbu Turab Qurban YAQUBOĞLU	44
Xeyriyyəcilikdən xeyrə doğru Eldar KƏRİMOV	46
Qarşımızda duran manəə Mübariz ƏLİOĞLU	48
Həyat səhnəsində rollar və vəzifələr Inarə BABAYEVA	50
Gəncliyə Yardım Fonduunun qurban fəaliyyəti	52
Texno aləm Ceyhun HƏŞİMOV	54
Məktublar	56

İçindəkilər

Sevincdə və kədərdə
DƏRD ORTAĞI
Salih Zeki Meriç

6

Gəncliyə Yardım Fonduun
prezidenti Ahmet Tecim bəylə
reportaj

16

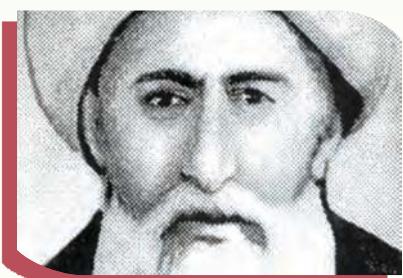
Vəqf mədəniyyətimiz
Osman Nuri TOPBAŞ

28

Uşaq və ədəbiyyat
Prof. Dr. Şahin XƏLİLLİ

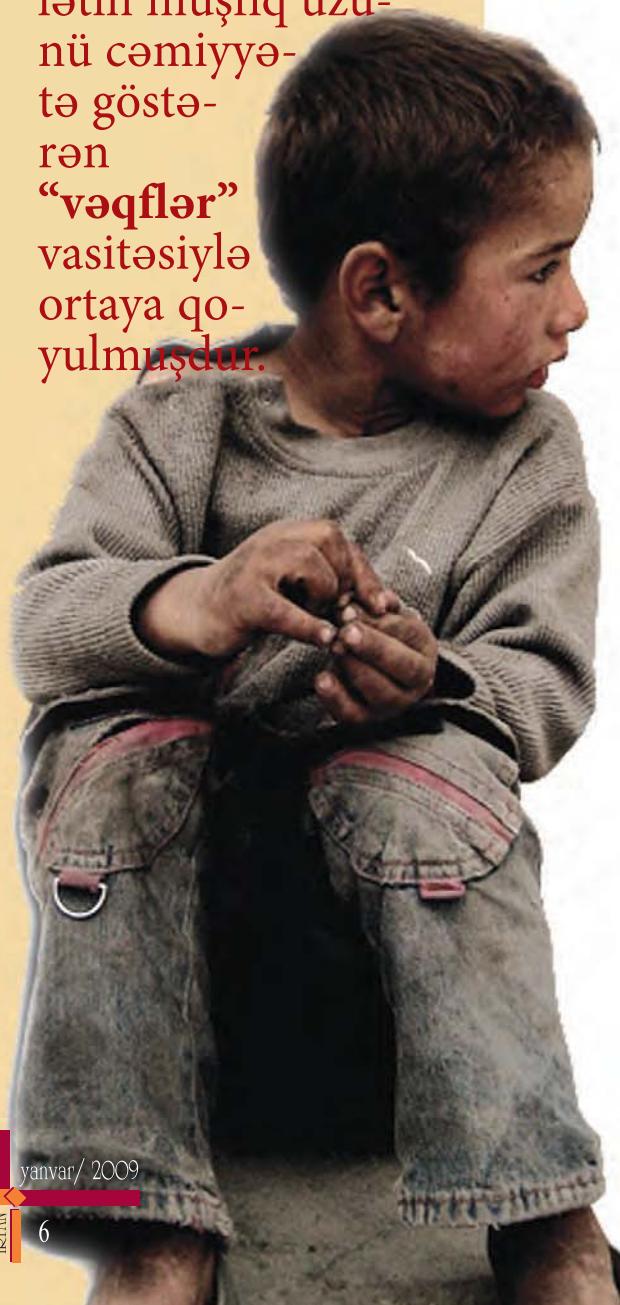
38

Millət hamisi: Əbu Turab
Qurban YAQUBOĞLU

44

Islam mədəniyyətində hanlar, hamamlar, karavansaraylar, çeşmələr, camelər çox vaxt dövlət tərəfindən inşa edilməmiş, dövlətin müşfiq üzünü cəmiyyətə göstərən “vəqflər” vasitəsiylə ortaya qoyulmuşdur.

Sevincdə və kədərdə DƏRD ORTAĞI

Bir cəmiyyətin əbədiyyən mətin qalması və dəyər verdiklərini qoruya bilməsi üçün əsla vaz keçilməz bəzi amillərin dəməniyyətini qoruması lazımdır. Məntiqi və bilinən əxlaqi normalarını ən yüksək insani dəyər olaraq qəbul edilən kriteriyaların yaşaması və yaşadılması o cəmiyyətin müəyyən bir səviyyəyə yüksəlməsinə xidmət edir.

Qarşılıq gözləmədən vermək, başqa bir ifadə ilə “fədakarlıq” insan xarakterində o insanın bir sıra istəklərindən vaz keçərək qarşidakını düşünməsi və öz istəklərini bir başqasına tərceh etməsi deməkdir. Bu fədakarlığın ictimai formada həyata keçirilməsinin məssisələşmiş halı mədəniyyətimizdə olan və inkişaf edən “vəqf” düşüncəsini meydana getirmişdir. “Xeyirxahlıq” düşüncəsinin ən zirvə nöqtəsi olaraq şəkilləndiyi, müəssisələşdiyi anlar “vəqf”lərdir. Bu düşüncə əslində ilk insan və ilk peygəmbər Həzrət Adəm (ə.s)-dan etibarən başlayan, təməlində ilahi bir sövqün olduğu davranışıdır. Qurani-Kərimdə davamlı sövq edilən “infaq” məsələsi və ya imkanı olan insanın üzərində məcburi bir vəzifə olan “zəkat” ibadəti bu “infaq” sövqünün nəticəsidir.

Cəmiyyətdəki sosial yardımlaşmanı meydana gətirən, möhtac olanların halından anlama qabiliyyətini inkişaf etdirmənin ən qısa yolu özündə olanı başqa biri ilə bölüşə bilməyin uca əxlaqını göstərməkdir.

Cəmiyyətdəki sosial yardımlaşmanı meydana gətirən, möhtac olanların halından anlama qabiliyyətini inkişaf etdirmənin ən qısa yolu özündə olanı başqa biri ilə bölüşə bilməyin uca əxlaqını göstərməkdir.

Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in zamanında səhabələrin zəngin olanları Qurani-Kərimin və birbaşa Allah Rəsulunun “*mal-larından infaq etmə*” sözlerinə cani-kö-nüldən qulaq vermişlər və islam dininin sosial yönü ilə bir paylaşmaq dini, fağıra, möhtaca yardım etmə ərdəmini bariz bir şəkildə həyatlarında yaşamışlar.

Bu uca mədəniyyət İslam mədəniyyətinin yayıldığı bütün coğrafiyalarda özünü göstərmiş və sosial mühitin xüsusiyyətlərindən müsbət mənada nə qədər fərqli olduğunu göstərmişdir.

İslam mədəniyyətdə xanlar, hammamlar, karvansaraylar, çeşmələr, camelər çox vaxt dövlət tərəfindən inşa edilmiş, dövlətin müşfiq üzünü cəmiyyətə göstərən “vəqflər” vasitəsiylə ortaya qoyulmuşdur.

Xüsusilə İslam mədəniyyətinə misilsiz mədəniyyət varlıqları qazandıran və dünya dövlətlər tarixində uzun müddət hökmranlıq edən Osmanlı dövlətində “vəqfçilik” mədəniyyəti ən zirvə nöqtədə olmuş, cəmiyyətin ən alt təbəqəsinə qədər gedib çatan “vəqflər”, xeyir müəssisələri vasitəsilə həyata keçirilmişdir.

Günümüzdə qeyri-hökumət təşkilatları olaraq cəmiyyət həyatına maddi-mənəvi istiqamət verən bu müəssisələr adətən cəmiyyətin şah damarları və ic-timaiyyətin bütün təbəqələrinə qan vuran “ürək” vəzifəsini yerinə gətirməkdədir.

Osmanlı dövləti tarixinə nəzər yetirdikdə insanı heyrətə salacaq dərəcədə incə düşünülmüş və xidmət sahələri çox, hətta çox maraqlı, maraqlı olduğu qədər də mühüm “vəqf”lər qurulmuşdur.

Osmanlı “insan”a verdiyi yüksək qiymətlə yanaşı qurduğu vəqflər sayəsində “insan”dan başqa digər məxluqlara da əlindən gəldiyi qədər diqqət və qayğı ilə yanaşmışdır. Bu diqqət və qayğını vəqflərin adlarından da asanlıqla başa düşürük.

Əsri-səadətdə “Əshabi-suffə” ilə başlayan bu paylaşma düşüncəsinin ən gözəl nümunələrini Həzrət Osman (r.a)-in su quyularını satın alaraq müsəlmlərin xidmətinə verməsi, Həzrət Əbu Bəkrin xurma bağlarını xəzinəyə vəqf etməsi olaraq görülür.

İslam insanın sahib olduğu zənginlikdə ehtiyac sahiblərinin də haqları olduğunu və zəngin olan şəxslərin o zənginliklərini cəmiyyətin rifahı üçün sərf etməsini hər zaman tövsiyə etmişdir.

Qardaşın köməyinə “QARDAŞ KÖMƏYİ”

1915-ci ildə Şərqi Anadolunun hərbdən əziyyət çəkən, yurd-yuvalarından didərgin düşərək Güney Qafqaza gəlmış türklərə maddi və mənəvi kömək etmək üçün Bakıda “Qardaş köməyi”, “Möhtaclarə kömək”, “Türk əsirlərinə yardım komitəsi” kimi bir neçə cəmiyyətlər yaradılmışdı.

1917-ci ildə Azərbaycanda nəşr olunan “Qardaş köməyi” jurnalının qapağı
(yerdə yatan ceyran Osmanlı dövlətinin son vaxtlarını təmsil edir.)

Azərbaycan - Türkiyə qardaşlığı, birliyi dərin tarixi köklərə söykənir. Təkcə ötən əsrдə hər iki ölkənin istər sadə xalq, istərsə də dövlət səviyyəsində bir-birinə qarşılıqlı təmənnasız yardım göstərməsi barədə onlarca fakt mövcuddur.

Qəhrəmanlıqlarla dolu böyük mübarizə yolu keçmiş türk xalqı müxtəlif dövrlərdə problemlərlə qarşılaşmışdır. Belə zamanlarda Azərbaycan öz maddi və mənəvi imkanlarını Anadolu türkündən əsir-gəməmişdir. Balkan savaşlarında, I Dünya müharibəsində Türkiyənin iştirak etməsi qoyulmuş qadağalara, təzyiqlərə baxma-yaraq, Azərbaycan türklərini hərəkətə gətirmiş, onlar öz qan və din qardaşlarına kömək əlini uzatmışlar.

Xalqımız, Türkiyənin Balkan və I Dünya savaşlarında qarşılaşdığı çətinliklərin, sıxıntıların aradan qaldırılması üçün öz köməyini göstərmişdir. Balkan savaşında Türkiyəyə ilk siyasi dəstəyi 1912-ci ildə Müsavat Partiyası vermiş və türk həmrəyliyindən doğan ilk bəyanatını müsəl-

man dünyasına ünvanlamıştı. İstanbulun “Səbilür-Rəşad” məcmuəsində dərc olunan bəyanatda deyilirdi: “*Dindaşlar! Bilin və agah olun ki, yeganə ümidiimiz və nicat çarəmiz Türkiyənin istiqlal və tərəqqisindədir. Cəmi aləm bilir ki, islam xilafətinə sahib olan Türkiyəyə qarşı bu müharibəni Balkanın ufaq və kiçik hökumətləri elan etməmişlər. Çünkü şir nə qədər zəif olsa da, çäqqallar və tülküllər ona yaxın gəlməyə cürət etməzlər. Bu işləri işləyən, insaniyyət düşməni və “dünya jandarmı” ləqəbi ilə məşhur olan şimal ayısı Rusiya hökumətidir ki, hər gün tibb ləvazimati, həkimlər və könüllülər adı al-*

1915-ci ildə Şərqi Anadolunun hərb-dən əziyyət çəkən, yurd-yuvalarından didərgin düşərək Güney Qafqaza gəlmış türklərə maddi və mənəvi kömək etmək üçün Bakıda “Qardaş köməyi”, “Möhtaclarla kömək”, “Türk əsirlərinə yardım komitəsi” kimi bir neçə cəmiyyətlər yaradılmışdı. Bu təşkilatların məramalarından ən ümdəsi məhkumluq həyatı yaşayan türk əsgər və zabitlərini qırçırb, onları müxtəlif bölgələrdə təhlükəsiz şəraitdə yerləşdirmək, həmçinin əsir ailələrin, uşaqların müxtəlif təşkilatlar tərəfindən himayə olunmasını, onla-

Həmin dövrdə indiki Ermənistən ərazisində və ona bitişik Şərqi Anadolunun rus-erməni işğalı altında olan ərazilərindən canını qurtarib qaça bilən kimsəsiz uşaq və qadınların bir qismi Azərbaycana pənah gətirmişdi. Qaçqınların əksəriyyəti Bakıya üz tuturdular.

tında böyük-böyük nizamılər göndərir.”

Məcburi köçkünlük hali yaşamağa məcbur olmuş türklərə ilk maddi-mənəvi yardımı da azərbaycanlı mesenat Hacı Zeynalabdin Tağıyev etmişdir. Balkan türklərinin ev-eşiksizliyini, maddi ehtiyaclarını ödəmək üçün edilən müraciətlərə Hacı Zeynalabdin Tağıyev müsbət cavab vermiş, pul köməyi göstərmişdi.

rın geyimlə, ərzaqla təmin olunmalarını həyata keçirməkdən ibarət olmuşdu.

Şərqi Anadolunun Qars, Ərdahan, Qağızman və Oltu bölgələrində qırğınlardan zərər çəkənlərə ərzaq və pal-paltar çatdırıran azərbaycanlı heyət üzvlərindən Mustafa Vəkilov, Əlixan Qandəmir, Əhməd Cövdət, İsmayıllı Hazaralı, doktorlar Bahadur Əli və Ordubadski xeyli iş görmüşdülər. Qarsdan əlavə, Ər-

dahanda cəmiyyətin şöbəsini yaratmış Bahadur bəyin idarəsində əczaxana, Dəyirmanköydə müalicə məntəqəsi açılmış, Çıldır, Gölə, Posxov nahiyyələrində Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin nümayəndəlikləri təşkil edilmişdi.

Nümayəndə heyətinin üzvü İsmayıllı Hazaralı xatirələrində yazır ki, Azərbaycan Xeyriyyə Cəmiyyəti rus işgalindəki Şərqi Anadolu vilayətlərinə gəndərdiyi heyət vasitəsilə 12000 yetim uşaq topladı, milyonlar dəyərində ərzaq və geyim göndərdi. Türklərə təhdid və təcavüz edən və bu kimi işlərə yol verən bir çox rütbəli rus və erməni zabitləri azəri vəkillər tərəfindən rus məhkəməsinə verildi və cəzalandırıldı. Bunuyla da türk xalqına qarşı edilən özbaşınalıq hərəkətlərinə son qoyuldu. Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyəti Şərqi Anadoluya göndərdiyi nümayəndə heyətinin verdiyi məlumatlar əsasında bəyannamə qəbul etmişdi. Həmin bəyannamədə cəmiyyət Qars və Ərdahan tərəflərində qalan kimsəsiz arvad-uşaqların Bakıya və Gəncəyə gətirilməsi niyyətində olduğunu bildirmiş, oradan gətirilən yetim uşaqların sahibkarlarının və mülkədarların himayəsinə verilməsini qərara almışdı.

Həmin dövrədə indiki Ermənistən ərazisindən və ona bitişik Şərqi Anadolu'nun rus-erməni işgalı altında olan ərazi'lərində canını qurtarıb qaça bilən kimsəsiz uşaq və qadınların bir qismi Azərbaycana pənah gətirmişdi. Qaçqınlar əksəriyyəti Bakıya üz tuturdular. "İsmailiyyə"nin zirzəmisində Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin Şərqi Anadoludan toplayıb gətirdiyi yetim uşaqların bir qismi saxlanılırdı. Ümumiyyətlə, Bakı yetimxanalarında Ərzurum cəbhəsindən gətirilmiş 1000-ə qədər uşaq və qadın yerləşdirilmişdi.

Həmin dövrədə M.Ə.Rəsulzadənin redaktorluğu ilə "Qardaş köməyi" jurnalı çap olunmuşdur. Jurnalın təəssüf ki, bircə nömrəsi işiq üzü görmüşdür. Bu jurnal tarixi baxımdan çox əhəmiyyətlidir. Türk xalqına mənəvi dəstək olan bu məcmədə müxtəlif müəlliflərin o dövrə baş verən proseslər haqqında məqalələri dərc olunmuşdu.

Əsrlər boyu davam edən bu qardaşlıq və qarşılıqlı, təmənnasız əlaqələr bu gün də davam edir. "İki dövlət, bir millət" fəlsəfəsinə söykənən bu əlaqələr əsrlərin sınağından həmişə mətanətlə çıxmışdır.

Qəhrəmanlıqlarla dolu böyük mübarizə yolu keçmiş türk xalqı müxtəlif dövrlərdə problemlərlə qarşılaşmışdır. Belə zamanlarda Azərbaycan öz maddi və mənəvi imkanlarını Anadolu türkündən əsirgəməmişdir. Balkan savaşlarında, I Dünya müharibəsində Türkiyənin iştirak etməsi qoyulmuş qadağalara, təzyiqlərə baxmayaraq, Azərbaycan türklərini hərəkətə gətirmiş, onlar öz qan və din qardaşlarına kömək əlini uzatmışlar.

ŞƏHİDLƏRİM KÖÇƏN GÜNDÜR

Güllə dəyib qan ələnin,
Qanla ümidlər bələnin,
Günahsızlar güllələnin.
Şəhidlərim köçən gündür.

Gül balalar vaxtsız köçüb
Elə bil ki, ölüm seçib
Bu ömürdən ömür köçüb.
Şəhidlərim köçən gündür.

Həyat niyə belə oldu,
Ana bacı qara geydi,
Gündüzümüz qara geydi
Şəhidlərim köçən gündür.

Yazı varsa, pozu da var.
Ömrün çoxu, azı da var.
Şəhid ölmür yazı da var.
Şəhidlərim köçən gündür.

Qədir bilin, qiymət verin
Onlar kimi Vətən sevin
Şəhidləri hər vaxt sevin
Şəhidlərim köçən gündür

Qızıl güller açmır onsuz
Duman gəlib günüm günsüz
Qırılıbdır sazım simsiz.
Şəhidlərim köçən gündür

Gülmə, bu gün qara gündür
Ürəklərdə yara gündür
Sinə üstə qara güldür.
Şəhidlərim köçən gündür.

Toy etməyin şəhid günü
Onlar görməyib bu günü
Qan ağlayır sevən gülü
Şəhidlərim köçən gündür.

Uca səslə çek bayatı
Sübhəcən oyat elatı.
Sən onlara qoy hörməti.
Şəhidlərim köçən gündür.

Geyməyin bu gün al xara
Ömür-günüm olub qara.
Qəlbərə vurulub yara.
Şəhidlərim köçən gündür.

Gülləyə tuş geldi canım
Qara axır indi qanım.
Silinməzdır mənim ahım.
Şəhidlərim köçən gündür.

Vaqif, ağlama sus daha
Ümidim qalib Allaha.
Yağlılar düşəcək aha
Şəhidlərim köçən gündür.

Vaqif Nuri

ALLAHA QƏRZİ-HƏSƏN (GÖZƏL BORC) VERMƏK

Maddə və mənanın içicə olduğu dünyamızda nə madndi, nə də mənəvi yönündən insanlar bərabər deyillər. İnsanlar arasında mal-mülk və məqam fərqliğinin olması ilahi nizamın bir gərəyidir. Çünkü Allah təala Qurani-Kərimdə bir neçə dəfə “Allah insanların bəzisini bəzisindən üstün qılmasayıdı, şübhəsiz ki, yer üzündə fəsad çıxardı.” buyurur. Təbii ki, insanlar arasında olan bu fərqliliklər onları təkəbbürə, azığılığa, zülmə və bugünkü kapitalist zehniyyəti nəticəsində meydana çıxan təbəqələşməyə sürükləməməlidir. İnsan ilk növbədə əlindəki nemətlərin qiymətini bilərək, bütün bunları ona bəxş edən Allaha şükür etməlidir. Yenə bu xüsusda Qu-

Qərzi-həsən nədir? Qərzi-həsən sağ əlin verdiyini sol əlin görmədiyi sədəqədir. Qərzi-həsən Hz. Əli ilə Hz. Fatimə kimi (öz ehtiyacları olduğu halda) infaq etməkdir. (əl-İnsan, 8) Vərəkən də: “Biz sizi ancaq Allah rizasından ötrü yedirdirik. Biz sizdən (bu ehsan müqabilində) nə bir mükafat, nə də bir təşəkkür istəyirik” –deyə bilməkdir.

rani-Kərimin bizə təqdim etdiyi iki insan prototipi vardır: Süleyman və Qarun.

Əlindəki nemətlərin Allahın bir lütfü olduğunu dərk edən (ən-Nəml, 16) Süleyman (ə.s)-in şükür dolu duası var-dövlət sahibi olan hər kəsə bu yolda nümunə olmalıdır: “Ey Rəbbim! Mənə mənim özümə və ata-anama ehsan buyurdığın nemətə şükür etmək, Sənin razı qalacağın yaxşı iş görmək üçün ilham (qüvvət) ver! Və məni öz mərhəmətinlə saleh bəndələrinin zümrəsinə daxil et!” (ən-Nəml, 19)

Müasir kapitalizmi təmsil edən Qarunsu Allahın verdiyi nemətlər qarşısında yolundan çıxaraq “Bu (var-dövlət) mənə yalnız məndə olan elm (əlkim-

yaya yaxşı bələd olmaq, ticarətdən baş çıxartmaq) sayəsində verilmişdir.” (əl-Qəsəs, 78) –deyərək mülkün həqiqi sahibi olduğunu zənn etmişdi. Təkəbbürlə-nərək Allaha ası olan Qarunun həzin aqibətini isə yenə Qurani-Kərimdən oxuyuruq: “Nəhayət, (Musanın duasını qəbul buyurub bir zəlzələ nəticəsin-də) onu (Qarunu) sarayı ilə birlikdə yerə gömdük.” (əl-Qəsəs, 81)

İlahi tərbiyədə yetişən möminlər malın əsl sahibinin kim olduğunu bildikləri üçün şürkünü hər zaman əda etməyin dərdində olmuşlar. Qurani-Kərimin “Onların mallarında istəyənlərin və ehtiyac içində olanların haqqı var” (əz-Zariyat, 19) ayəsi hər zaman göz-ləri önündə olan möminlər “Qorxu və ümid içində Rəbbinə dua edər və on-lara verdiyimiz ruzilərdən (ehtiyacı olanlara) sərf edərlər” (əs-Səcdə, 16) vəfsi ilə ilahi kitabımızda yer alırlar. İlahi kitabımızı açarkən oxuduğumuz ilk surə, Fatihə surəsində Allahın Malik sıfətinin zikr olunması mülkün həqiqi sahibinin kim olmasını təlqin baxımından, ardınca da Bəqərə surəsinin 3-cü ayəsində “onlara verdiklərimizdən infaq edərlər” –deyə müttəqilərin ən bariz vəs-finin zikr olunması infaq baxımından çox diqqət çəkir.

Allah yolunda xərcləmək... Mövlana bunu sevgilinin yolunda xərcləmək olaraq dəyərləndirir: “Sevgilinin yolunda xərclənmədikdən sonra qızıl nəyə yarar, var-dövlət nəyə yarar?!” Allah yolunda xərclənən mal artıq Qurani-Kərimdə ifadə olunan “fitnə və imta-han” olmaqdan çıxar. Hər şeyi layiqincə qiymətləndirən, qat-qat artığı ilə mükafatlaşdırın Allah verilən infaqları, edilən xeyirxahlıqları Özünə verilən bir borc olaraq görməkdədir. Hədid surə-sində bu baxımdan çox iibrətli ayələr

vardır: “Kimdir o kəs ki, Allah yolunda könül xoşluğu ilə borc (qərzi-həsən) versin, O da onun əvəzini qat-qat artır-sın!?” (əl-Hədid, 11) Bu ayə könül xoşluğu ilə verilən sədəqələrin, edilən yaxşılıqların Allaha verilən bir borc kimi olduğunu göstərir. Hz. Peygəmbərin hədis-lərində də verilən sədəqənin yoxsuluñ əlinə verilmədən öncə Allahın əlinə keçdiyi bildirilir. Çünkü borc geri qay-tarılan ödündür. Və Allah bunu artıqla-ması ilə bizə geri verəcəkdir. Etdiyimiz yaxşılıqlar Allaha verilən borc olduğu üçün sədəqələrimizi Ona layiqli şəkildə verməyə cəhd göstərməliyik. Eynilə Adəm (ə.s)-ın oğlu Habilin qəbul olan qurbanı kimi malımızın ən yaxşısından, ən çox sevdiyimizdən seçməliyik.

Qərzi-həsən nədir? Qərzi-həsən sağ əlin verdiyini sol əlin görmədiyi sədə-qədir. Qərzi-həsən Hz. Əli ilə Hz. Fati-mə kimi (öz ehtiyacları olduğu halda) infaq etməkdir. (əl-İnsan, 8) Verərkən də: “Biz siziancaq Allah rizasından ötrü yedirdirik. Biz sizdən (bu ehsan müqabilində) nə bir mükafat, nə də bir təşəkkür istəyirik” –deyə bilməkdir. (əl-İnsan, 9) Qərzi-həsən yoxsulu nemət bilərək, ona təşəkkür edərcəsinə verilən sədəqədir. Unutmamaq lazımdır ki, Allaha borc vermə məkanı yalnız bu dünyadır. Buradakı fürsəti yaxşı dəyərləndirmək, qaçırmamaq lazımdır. Ölüm gerçeyinin o qapını bağlamasından sonra qərzi-həsən olaraq verdik-lərimizi geri alacaqıq. Hədid surəsinin 18-ci ayəsində keçn “Şübhəsiz ki, sə-dəqə verən kişi və qadınlar, Allah yolunda qərzi-həsən (könül xoşluğu ilə borc) verənlər üçün (əməllərinin sav-abı) qat-qat artırılacaqdır.” mükafatına nail olmaq duasıyla...

İNSANI YAŞAT Kİ, DÖVLƏT YAŞASIN!

Qelbiylə dünyani dirləyən məşhur mütəfəkkir Cemil Meriç "Osmanlı toplumunda dram yox idi ki, roman meydana çıxsın" sözləriylə nəticədən səbəbə gedərək Osmanlı toplumundakı vəqflerin funksiyasına və sosial yardımlaşmaya işarə edir.

Yazımızın başlığı Şeyx Ədəbali həzrətlərinin Osman Qaziyə nəsihətləri arasında yer alır. Bu söz başda Osman Qazi olmaq üzrə bütün Osmanlı padşahları, dövlət əyanları, zənginlər və hətta heç bir sərmayəsi olmayan kasıbların həyat düsturu olmuş və Osmanlinin dünya imperatorluğuna çevrilərkən arxasındaki ən əsas dinamik güc olmuşdur. Əsas olan insanı yaşatmaqdır, gerisi asandır.

İnsana belə bir ehtiramın ilk örnəyi birbaşa insani yaradan Allahdır. Onu ən gözəl şəkildə yaratdığı kimi Özündən başqa bütün kainatı onun üçün var etmişdir. Günəş, ay, ulduzlar, ağaclar, quşlar, çaylar, dənizlər hamısı insan

üçündür. Mələklər insana səcdə etməklə əmr olundu. Allah bütün məxluqatı xəlifəsi olan insana vəqf etmişdir. Vəqf qurmaq və vəqf insanı olmaq Allah rızasını diqqətə almaq da beləcə Allahın əxlaqi ilə əxlaqlanmaqdır.

Elə isə vəqf nədir? Bir mülkün mənfəətini insanlara həsr edib, əslini əbədiyyən Allahın mülkü hökmündə olmaq üzrə mülk alma və verməkdən qadağan etməkdir. Dolayısıyla vəqfin mərkəzində insana faydalı olmaq və Allahın ölçülerinə tabe olmaq prinsipi vardır.

İslam tövhid dinidir. Bunun mənası yalnız inanc çörçivəsində deyil, sosial həyatda iman edənlərin qardaşlıq bağıyla bağlanıb tövhid olmalarını da əhatə etməkdədir. Acıları paylaşaraq azaltmaq, sevincləri paylaşaraq çoxaltmaq tövhidin gərəyidir. Qonşusu ackən yata bilməmək tövhidin gərəyidir. İctimai bərabərliyi bərinqərar etməkdə ən mühüm faktorlar olan və Quranın israrla üzərində durduğu zəkat və sədəqə tövhidin gərəyidir ki, zəkat və

sədəqənin Allah rızasını qazanmağın müəssisələşməsi, davamlı və sistemli hala gəlməsinin adı vəqfdır.

Seyx Ədəbalinin duası və insanı yaşat ki, dövlət yaşasın düsturuyla qurulan Osmanlı imperiyası qısa zaman içində bir vəqf dövlətinin çevrilmiş, böyük körpü və yollar ilə əsgəri yatırımlar xaricindəki hər şey vəqflər tərəfindən inşa və təmir edilmişdir. Came, məscid, külliyyə, mədrəsə, məktəb, bulaq, səbil, şadırvan, fəvvare, hovuz, hamam, ayaqyolu, körpü, yol, karvansaray, xəstəxana, kitabxana, namazgah, təkye, türbə, bazar, park, dəniz mayakı, camaşırxana, dərsxana, qəbiristanlıq kimi həyatın hər anına və sahəsinə xitab edən vəqf müəssisələri qurulmuşdur.

Bunların arasında yalnız insana xidmət edən deyil, “**Yaradılanı sevərik Yaradandan öürü**” prinsipinin təzahürü olaraq köçəri quşlara, kimsəsiz heyvanlara xidmət edən, hətta yol kənarındaki ağacları sulamaq üçün qurulmuş vəqflər vardı. Üç saatlıq məsafədə karvansaraylar, bunların arasına xanlar və hamamlar qurularaq yolçulara gündəlik ibadət və məisət xidməti göstərilmişdir. Osmanlı dövründə qeydiyyata alınan vəqflərin sayı 26300-ə çatmışdır ki, bunların 1400-ü qadınlar tərəfindən qurulmuşdur. XVI əsrə Osmanlı torpaqlarının beşdə biri vəqf ərazisi olmuşdur.

Vəqf müəssisəsini yaşatmaq və davam etdirmək vəqf insanlarıyla mümkün olmuşdur. Düşündüyümüzün əksinə, vəqf qurmaq və vəqf insanı olmaq yalnız zənginlərin vəzifəsi deyil, nəfəs alan hər möminin vəzifəsidir. Allahın Rəhman, Rəzzaq, Vəhhab, Qəyyum, Vədud, Ğani sifətlərinin təcəllisi olan vəqf insanları gücləri çatanı etməklə mükəlləfdirlər.

Allah əvəzsiz lütf edəndir. Onun əxlaqıyla əxlaqlananlar da əvəz almadan ehsan edərlər. Bunun adı Allah rızasıdır. Onun rizası üçün məxluqata xidmətdir. Üstəlik insandakı xoşbəxtlik genini hərəkətə gətirən ən mühüm ünsürlərin başında əvəz gözləmədən ehsan

etmək gəlir. Ehsan səadətin qapısıdır. Sevgi və eşq də bu deyilmə? Məhz buna görə də Allaha eşqi ən qüvvətli olanlar ən böyük vəqf insanlardır. Onların gözündə mülk Allaha aiddir. Cüneyd Bağdadi belə bir insanı bu cür tərif edir:

Sufi torpaq kimidir. Yaxşı-pis, hər kəsi və hər şeyi üstündə daşıyır. Bulud kimidir, hamını kölgələndirir. Yağış kimidir, hamıya rəhmət olub yağar. Üstünə atılan hər pisliyi içində əridən, təmizləyən və içindən gözəl şeylər bitirərək o pislikləri gözəlliklərə çevirən münbət bir torpaqdır.

Xülasə, istismarın dövlət politikası halına gəldiyi dünyamızda vəqf anlayışı yenidən canlandırılmalıdır. Bəşəriyyətin həqiqi birliyinin və səadətinin qapısı vəqfdır. Vəqf qurmaq və vəqf insanı olmaq ölükdən sonra da yaşamaqdır. Həqiqi xəlifə olub Allahın əxlaqı ilə əxlaqlanmaqdır. Qaranlıq dənizlərə mayak, fidana can suyu olmaqdır. Haqqın nəzəri ilə bəndəyə baxmaq irfana qovuşmaqdır. Mənlikdən keçib qayğılaşlı libasını geyməkdir. Sevgi və mərhəməti yaşamayaq və yaşatmaqdır. İnsan yalnız yaşadarkən yaşamağın həzzini duyar.

Sözü Yunus Əmrəyə verməzdən əvvəl daima özümə verdiyim sual ilə nöqtələyirəm yazımı: Onlar əvəzini Allahdan gözləsələr də, hər il müxtəlif kateqoriyalarda “**Vəqf insəni**” mükafatları verilsə, insanları xeyir yarışına sövq edib möhtaclara yeni qapılar açma imkanı verə bilmərikmi?

Gəldi keçdi ömrüm mənim
Şol yel əsib keçmiş kimi
Hələ mənə şöylə gəldi
Bir göz açıb yummuş kimi
...
Bir xəstəyə vardın isə,
Bir içim su verdin isə.
Sabah anda qarşı gələ,
Haqq şərabın içmiş kimi.

Yunus Əmrə

İslam tövhid dinidir. Bunun mənəsi yalnız inanc çərçivəsində deyil, sosial həyatda iman edənlərin qardaşlıq bağıyla bağlanıb tövhid olmalarını da əhatə etməkdədir. Acıları paylaşaraq azaltmaq, sevincləri paylaşaraq çoxaltmaq tövhidin gərəyidir. Qonşusu ackən yata bilməmək tövhidin gərəyidir.

Gəncliyə Yardım Fonduun Prezidenti AHMET TECİM:

“Mədəniyyətimizdə xeyriyyəçilik anlayışının zirvələşdiyini “insana verilən dəyər” olaraq görməkdəyik.”

İRFAN: Ahmet bəy, ilk öncə özünüz haqqında danışardınız, mümkünşa!

Ahmet TECİM: 1970-ci ildə Karamanda anadan olmuşam. İlk və orta məktəbi də elə orada bitirdim. 1988-ci ildə Bursada Uludağ Universitetinin İqtisadi İdari Bilimlər Fakültəsinin –Kamu Yönetimi fakültəsinə daxil oldum. 1992-ci ildə məzun oldum. Həmin il Türkiyədə fəaliyyət göstərən bir Qeyri-Hökumət Təşkilatının Ukraynanın Krım bölgəsində həyata keçirdiyi bir layihə çərçivəsində Krıma getdim. Daha öncə başda Fransa olmaqla bir çox Avropa ölkəsi və Balkan dövlətlərində müxtəlif səfərlərdə olmuşdum. Ancaq bu, mənim

Türk dünyasında yerləşən bir bölgəyə ilk səyahətim oldu. Bu, mənim üçün çox önəmli bir layihə və səyahət idi. Bu program mənim həyatımda bir dönüş nöqtəsi oldu. Bundan sonra da Türkiyədəki bir çox milli və beynəlxalq QHT-lərdə çalışdım. 2005-ci ildən etibarən isə çox sevdiyim Azərbaycana gələrək Gəncliyə Yardım Fondunda fəaliyyət göstərirəm.

İRFAN: Xeyriyyəçilik fəaliyyətinə aktiv olaraq nə zamandan başladınız?

Ahmet TECİM: Xeyriyyəçilik anlayışının bizim cəmiyyətimizdə, yəni türk xalqında tarix boyu var olduğunu düşünürəm. Hər insan, xüsusilə hər türk

xeyriyyəçi olaraq doğular. Xeyriyyəçilik xüsusiyyətləri hər insanın daxilində və özündə gizlidir. Mən liseydə oxuyarkən, xüssusilə universitet illərində bir çox dərnək, ictimai birlik, vəqf və xeyriyyə fondlarında aktiv olaraq çalışmışam. Həmçinin bizdə xeyriyyəçilik ruhunun formallaşmasında Türk-İslam dünyasındaki xeyriyyəçilik fəaliyyətləri ilə nümunə olan, Əziz Mahmud Hüdayi Vəqfinin fəxri başqanı, xeyriyyəçi Osman Nuri Topbaş bəyin çox böyük təsiri olmuşdur. Yenə 1992-ci ildə bu məqsədlə Türk dünyasına ilk səfərim içimizdə var olan xeyriyyəçilik duyğularını kəşf etməyimə və bu yola könüldən qoşulmağıma bir vəsilə oldu.

İRFAN: *Mədəniyyətimizdə xeyriyyəçilik anlayışının söykəndiyi əsaslar nələrdir, xeyriyyəçilik şüru haradan qaynaqlanır?*

Ahmet TECİM: Xeyriyyəçiliyi bizim mədəniyyətimizdə Yaradandan ötrü yaradılana rəhmət və mərhəmət, şəfqət və məhəbbətin birləşdiyi amil olaraq görüürəm. Xeyriyyəçilik tarixində daha çox vəqf və vəqf insani var olmuşdur. İnsanların ən xeyirlisi insanlara faydalı olan, malin ən xeyirlisi Allah yolunda xərclənən, vəqfin, yəni xeyriyyəçiliyin ən xeyirlisi də insanların ən çox möhtac olduğu şeyin qarşılılanmasıdır. Xeyriyyəçilik türklərin tarixində hər zaman var olmuşdur. Xüssusilə də onların islamla tanışmalarından sonra insanlıq tarixində zirvəyə ucalmışdır. Bir hədisi-şərifdə insanların 3 şeydən başqa bütün əməlinin sona yetdiyi bildirilir: Sədəqeyi-cariyə, faydalı elm, xeyirli övlad.

Burada sədəqeyi-cariyə islam alimləri tərəfindən xeyriyyəçilik olaraq izah olunmaqdadır. Xeyriyyəçilikdə insan ünsürünün rolü çox önemlidir. Xeyri-

yəçilik işi ilə məşğul olan insanların qəlibi dərya qədər geniş olmalıdır. Heç şübhəsiz ki, xeyriyyəçilik insanlarla vüsət tapır. Xeyriyyəçiliyin təməlində xeyirxah insanların xeyirxah əməlləri yatmaqdadır.

İRFAN: *Xeyriyyəçiliklə bağlı islam tarixindən hansı nümunələri verə bilərsiniz?*

Ahmet TECİM: İslam mədəniyyətinində xeyriyyəçiliyin kökləri ta qədimlərə dayanır. Hz. Ömərin Xeybər qənimətlərindən payına düşən ərazini Hz. Peyğəmbərin tövsiyəsi ilə Allah rızası üçün vəqf etməsi, Hz. Əlinin Yənbu adlanan bölgədə yerləşən ərazisini və çeşməsini, Hz. Osmanın Rumə quyusunu müsəl-

Xeyriyyəçilik anlayışının bizim cəmiyyətimizdə, yəni türk xalqında tarix boyu var olduğunu düşünüürəm. Hər insan, xüssusilə hər türk xeyriyyəçi olaraq doğular. Xeyriyyəçilik xüsusiyyətləri hər insanın daxilində və özündə gizlidir.

Səlcuqlular zamanında hökmdarlar vəqf qurmaq işində bir-biriləriylə yarışırdılar. Bu anlayışın Osmanlıda ən zirvəyə çıxdığını görürük ki, insana edilən xidmətdən əlavə heyvanlara, hətta cansız varlıqlara belə xidmət etmək üçün vəqflər qurulmuş, bu torpaqlar sanki Vəqf Cənnəti halına gəlmişdir.

manlar üçün xeyriyyə məqsədilə ayırması bunun ən bariz nümunələrindən-dir. Ümumiyyətlə islam tarixində bu və bu kimi misalların sayı-hesabı sonsuz deyəcəyimiz qədər çoxdur.

İRFAN: *Türk tarixində, xüsusilə Osmanlılarda bu xeyriyyəçilik anlayışının zirvə nöqtəsi nə olmuşdur?*

Ahmet TECİM: Xüsusilə türk tarixinə baxduğumuz zaman mədəniyyətimizdə xeyriyyəçilik anlayışının zirvələşdiyini “insana verilən dəyər” olaraq görməkdəyik. Necə ki, Mavəraünnəhərdən Atlantik okeanının sahillərinə qədər saysız-hesabsız vəqf əsərlərinin insanların xidmətinə verilməsi bunun bir nümunəsidir. Hətta Səlcuqlular zamanında

hökmdarlar vəqf qurmaq işində bir-biriləriylə yarışırdılar. Bu anlayışın Osmanlıda ən zirvəyə çıxdığını görürük ki, insana edilən xidmətdən əlavə heyvanlara, hətta cansız varlıqlara belə xidmət etmək üçün vəqflər qurulmuş, bu torpaqlar sanki Vəqf Cənnəti halına gəlmişdir. Osmanlı dövründə qeydiyyata alınan vəqflərin sayı 26300-ə çatmışdır ki, bunların arasında kimsəsiz və yaralı köpəklərə, pişiklərə, hətta köçəri quşlar arasında qanadı qırıq, xəstə olanlara yardım etməyi hədəfləyən vəqflər də vardi. Bu da öz növbəsində milli şüuru-muzda “yaradılanı sevərik Yaradandan ötürü” düsturunun varlığından xəbər verir.

İRFAN: *Ahmet bəy, Gəncliyə Yardım Fonduunun qurulma tarixi və əsas məqsədləri ilə bağlı nə deyərdiniz?*

Ahmet TECİM: Fondumuz Azərbaycanın azadlığa qovuşmasından sonra mərhum prezident H. Əliyevin bu tərz fəaliyyətlərə xüsusi əhəmiyyəti, xeyirduası nəticəsində qurulan təşkilatdır. Dolayısıyla, GYF mərhum Prezident Heydər Əliyevin "Bir millət iki dövlət" ideyasına əsaslanaraq, iki qardaş ölkə arasında dil, din, tarix və mədəniyyət birliyinə əsaslanan qardaşlıq və dostluq duyğularının möhkəmləndirilməsi məqsədilə xeyriyyə fəaliyyətlərini hər şədən üstün tutan azərbaycanlı və türkiyəli xeyriyyəçilər tərəfindən 1994-cü ildə Bakıda təsis edilmişdir.

Fondumuz qurulduğu gündən etibarən Azərbaycan gəncliyinin milli-mənəvi dəyərlərə sadıq, torpağını, bayrağını sevən, dövlətinə və millətinə faydalı bir nəsil olaraq yetişməsi üçün əlindən gələni edir.

Fond bütün fəaliyyətlərdə beynəlxalq standartlara uyğun yardımlaşma ruhunun yaranmasında və inkişaf etməsində çox müsbət nəticələr əldə edən və dünyada, xüsusilə Türk Dünyasında sülhün, qardaşlıq və dostluğun bərqərar olmasına özünə hədəf seçmiş qeyri-hökumət təşkilatıdır.

İRFAN: *Önünüzə qoyduğunuz məqsəd barədə qisaca məlumat verərdiniz mümkünsə!*

Ahmet TECİM: Bəli, fondumuz başda Azərbaycan olmaqla bütün Qafqaz ölkələrində, dünyanın müxtəlif yerlərində müharibədən zərər çəkmiş, təbii fəlakətlər və iqtisadi problemlər nəticəsində ağır vəziyyətdə yaşayan insanlara, başda humanitar yardımçılar olmaqla təhsil, mə-

dəni və sosial problemlərin həll edilməsi sahəsində xidmət göstərir.

İRFAN: *Başlıca fəaliyyət sahələriniz nələrdir?*

Ahmet TECİM: Bizim fəaliyyətimizin mərkəzində insanın olduğu hər yerdə ona xidmət anlayışı yatır. Amma qısaca olaraq humanitar yardımçılar, sosial-mədəni fəaliyyətlər, təhsil, mətbuat və nəşrlər olmaqla dörd başlıca prinsip çərçivəsində dəyərləndirə bilərik.

İRFAN: *Humanitar fəaliyyət sahəsində keçən illər ərzində nə kimi fəaliyyətləriniz olub?*

Ahmet TECİM: Azərbaycanda fəaliyyət göstərən humanitar yardım təşkilatlarının ən aktivlərindən olan GYF qurulduğu gündən bu günə qədər Azərbay-

Tarixən bu torpaqlardan bir çox xeyirxah insan çıxmış, həm Azərbaycan torpaqlarında, həm də başqa ölkələrdə çox böyük xeyriyyəçilik fəaliyyətləri həyata keçirmişlər. Zeynalabdin Tağıyev bunların ən başında gəlir.

canın bütün bölgələrində yaşayış qacqın və məcburi köçkün ailələrinə, 20 yanvar şəhid ailələrinə, Xocalıda şəhid olanların ailələrinə, Qarabağ müharibəsində şəhid olanların ailələrinə, müharibə veter-anlarına, kimsəsizlərə, ehtiyac sahibi insanlara maddi və mənəvi yardım edən bir təşkilat olmuşdur. Bu insanların dərdlərini öz dərdi bilən GYF bu yardımçılarını silsilə halına götirmiş, ehtiyac sahibləri üçün ümid yeri olmuşdur. Maddi cəhətdən çox ağır vəziyyətdə olanların xəstəxana və dərman məsrəflərini ödəyərək onların pənah yerinə çevrilmişdir. Davamlı olaraq maddi cəhətdən vəziyyəti ağır olan insanlara dəstək olmaq məqsədilə səhiyyə orqanları ilə birgə iş aparmaqdadır ki, bu mənada indiyə qədər təxminən 15000 imkansız ailənin uğası sünnet edilmişdir.

GYF bu yardımçılarla yanaşı son bir il ərzində iki yüzdən artıq xəstəyə əllil arabası vermişdir. Bu tədbirlərin əksəriyyəti Azərbaycan Respublikası baş nazirinin müavini, Qaçqın və Məcburi Köçkünlərlə İş Üzrə Dövlət Komitəsinin rəhbərliyi ilə birgə həyata keçirilmişdir.

İRFAN: *Bildiyimiz kimi fondunuz Qurban bayramında da müəyyən xeyriyyəçilik fəaliyyəti ilə məşğul olur. Bu barədə nələri qeyd edə bilərdiniz?*

Ahmet TECİM: GYF hər il qurban bayramında Türkiyədə yaşayan soydaş və dindəşlərimizin yardımını ilə qurbanlar kəsir, minlərlə ailəyə - 20 yanvar şəhid ailələrinə, Qarabağda şəhid olan soydaşlarımızın ailələrinə, qacqın və məcburi köçkünlərə, yaşayış səviyyəsi ağır olan yoxsul və kimsəsiz ailələrə - qurban əti və ərzaq yardımını edir.

Yeri gəlmışkən onu da qeyd edim ki, GYF Azərbaycanın yaxın tarixində cə-

rəyan edən Qarabağ hadisələrində bədən üzvlərini itirmiş Qarabağ əllillərini də unutmur, onlara müxtəlif yardımçılar edir.

GYF 1996-cı ildən bu yana, ənənəvi olaraq hər il Ramazan ayında iftar süfrələri təşkil edir. Fondun binasında təşkil edilən bu iftar programlarında Ramazan ayı boyunca hər gün təqribən 500 nəfər iftar edir. Hər təbəqədən, hər yaşdan insanların iştirak etdiyi bu iftar süfrələri Azərbaycanın hər bir vətəndaşında qardaşlıq duyğularının inkişafına səbəb olur.

GYF yenə qacqınların daha çox six yaşadığı və su probleminin olduğu bəzi bölgələrdə, artezian quyuları qazdıraraq bölgə əhalisinin ən böyük probleminə çevrilən su məsələsinin həllinə yardım edir.

İRFAN: *Bu gün Azərbaycanda olan imkanlı adamların xeyriyyəçilik fəaliyyətləri sizcə qənaətbəxşdirmi? Sözünü etdiyimiz sahədə Azərbaycanın gələcəyini necə görürsünüz?*

Ahmet TECİM: Heç şübhəsiz xeyriyyəçilik ənənəsinin ən güclü toplumlarından biri də Azərbaycan türkləridir. Tarixən bu torpaqlardan bir çox xeyirxah insan çıxmış, həm Azərbaycan torpaqlarında, həm də başqa ölkələrdə çox böyük xeyriyyəçilik fəaliyyətləri həyata keçirmişlər. Zeynalabdin Tağıyev bunların ən başında gəlir. Zeynalabdin Tağıyev sadəcə Azərbaycanda və Türk dönyasında deyil, bütün insanlıq çərçivəsində tanınmışdır. Musa Nağıyev və başqaları Z. Tağıyev kimi nümunə ola biləcək şəxsiyyətlərdəndir. Xanımlardan Gövhər xanım Qacar, Həmidə xanım Cavanşir, Nigar xanım Şıxlinskaya və başqalarının yaratdığı coxsayılı qadın xeyriyyə cəmiyyətləri hər zaman xalqımıza örnək olmuşdur. Keçən əsrin əv-

vəllərində Azərbaycanda çap olunan və bütün azərbaycanlıları Osmanlı Türkiyəsinə kömək səfərbərliyinə çağırın “Qardaş Kəməyi” jurnalı bunun ən bariz nümunəsidir ki, bir anda Azərbaycanda yaşayan hər kəs əlindən gələni əsirgəməmiş, qadınlar qulaqlarındakı sırgaları çıxararaq qardaş ölkəyə yardım göndərmışdır. Cox təəssüf ki, Sovet dövründə xalqımızın xeyriyyəçilik ənənələri zəifləmiş, yox olma dərəcəsinə çatmışdır.

Bu gün Azərbaycanda hər sahədə sürətli inkişaf gedir. Xeyriyyəçilik sahəsində də bu inkişaf özünü gəstərir. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputati Mehriban

Bu gün Azərbaycanda hər sahədə sürətli inkişaf gedir. Xeyriyyəçilik sahəsində də bu inkişaf özünü gəstərir. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputati Mehriban xanım Əliyeva bu yolda çox böyük, uğurlu işlər görməkdədir.

xanım Əliyeva bu yolda çox böyük, uğurlu işlər görməkdədir. Bir neçə təhsil ocaqlarını, internat məktəblərini, uşaq bağçalarını, xəstəxanaları, bir çox yerləri yenidən bərpa etməkdə və bir xeyriyyəçilik nümunəsi sərgiləməkdədir. Bu gözəl xeyriyyəçilik nümunəsi təkcə Azərbaycan üçün deyil, bir çox ölkələr üçün də nümunə olaraq alqışlanacaq bir fəaliyyətdir.

Daha öncədən də qeyd etdiyim kimi Azərbaycanda xeyriyyəçilik fəaliyyətləri tarixən çox yüksək səviyyədə olmuşdur və bu xeyriyyəçilik fəaliyyətləri çox gözəl örnəkləriylə tarixə keçmişdir. Lakin çox təəssüf ki, sovet dövründə bu xeyriyyəçilik fəaliyyətləri azalmışdır. Buna baxmayaraq Azərbaycan xalqı yenidən öz müstəqilliyini bərpa etdiqdən sonara bu ənənəvi xeyriyyəçilik və vəqf fəaliyyətləri də əvvəlki vəziyyətinə qayıtmışdır. Bu gün bir çox ictimai birlik, fond, vəqf, dərnək və s. kimi xeyriyyə müəssisələri fəaliyyət göstərməkdədir. Bu kimi xeyriyyə təşkilatlarının hər keçən gün bir az daha artması, ölkə çapında xeyriyyə fəaliyyətlərinin günbəgün vüsət tapması bu istiqamətdə Azərbaycanın gələcəyinin parlaq olduğunu göstərir. Ümidvaram ki, yaxın gələcəkdə sözügedən sahədə böyük irəliləyişlərin şahidi olacağıq.

İRFAN: Ahmet bəy, çox dəyərli vaxtı-nızı bizə ayırdığınız üçün sizə dərin təşəkkürümüzü bildirir, xeyriyyəçilik işləriniz-də uğurlar arzulayırıq!

Ahmet TECİM: Mən də öz növbəmdə bu kimi mövzulara təmas edərək, xalqın, cəmiyyətin maariflənməsində göstərdiyiniz xidmətlərdən dolayı sizə öz minətdarlığımı bildirirəm!

İNSANSEVƏRLİYƏ ƏSASLANAN ZƏNGİN ƏNƏNƏ

Mənəviyyatın ali qanunlarına görə, xeyriyyəçilik fəaliyyətinin əsas motivi şəxsən özün üçün hər hansı pay və ya səmərə gözləmək deyil, məhz insanlara sevgi və təmənnasız olaraq xeyirxah işlər görmək arzusundan ibarət olmalıdır.

Xeyriyyəçilik insanların şürurunda adətən şəfqət, başqasının halına yanma, ehtiyacı olanlara könüllü və təmənnasız kömək etmək kimi keyfiyyətlər və hərəkətlər barədə fikir yaradır.

Şəfqət, başqasının halına yanmaq, xeyirxah işlər görməyə çalışmaq, qonaqpərvərlik və səxavət kimi keyfiyyətlər həmişə Azərbaycan xalqının ən mühüm həyatı dəyərləri olmuşdur və indi də belədir. Müqqəddəs dinimiz islamın da təbliğ etdiyi ən mühüm fəzilətlərdən biri məhz bu mənəvi prinsiplərdir. Belə ki, islama görə insanların ən xeyirlisi insanlara faydası toxunan kimsədir. Yaxşı işlər görməkdə bir-birinizi ötməyə çalışın, bir-birinizlə yarışın, buyurur uca Yaradan. Çünkü insanın ziyanda olduğunu bildirən uca Allah iman edib xeyir əməllər işləyənlərin bu ziyandan qurtulduğunu bəyan edir. Hər bir kəs xeyir işlər görməyə tələsməli, etdiyini kiçik, nəzərə çarpmaz hesab etməməlidir. Çünkü Allah kiçik əməllər üçün böyük savab qazandırmağa qadirdir. *"Etdiyiniz xeyir əməllərin heç birini, hətta qardaşınızı gülər üzlə qarşılıamağı belə kiçik, əhəmiyyətsiz hesab etməyin!"* buyurur Allahın Rəsulu.

Mənəviyyatın ali qanunlarına görə, xeyriyyəçilik fəaliyyətinin əsas motivi şəxsən özün üçün hər hansı pay və ya səmərə gözləmək deyil, məhz insanlara sevgi və təmənnasız olaraq xeyirxah işlər görmək arzusundan ibarət olmalıdır.

Belə olan halda, xeyriyyəçilik təbii ki, əxlaqi baxımdan bütün cəmiyyət tərəfindən bəyənilir, müxtəlif sosial, siyasi və iqtisadi qruplar tərəfindən mənəvi dəstək obyektiinə çevrilir. Beləliklə, xeyriyyəçiliyin köməyi ilə cəmiyyət "*eh-malca*", ağrısız, mənəvi konsensus yolu ilə ən həssas və potensial baxımdan münaqışəli sahələrin birində - ehtiyatların bölüşdürülməsində fəaliyyət göstərir. Xeyriyyəçiliyin xüsusi müdrikliyi, onun cəmiyyət üçün əhəmiyyəti və dəyəri məhz bundadır.

Xalqımızın humanizmə və insansevərliyə əsaslanan zəngin və qədim xeyriyyəçilik ənənələri vardır. Xeyriyyəçiliyin çox ehtimal ki, ta qədim dövrlərə gedib çıxan təzahürləri əsrlər boyu müqəddəs sayılıraq, ehtiram bəslənən bir mənəvi-əxlaqi kodekslə bağlıdır. Hələ dahi Nizami deyirdi ki, nə vermişənsə, o, sənindir. Bu mövzuya həsr edilmiş nə qədər atalar sözləri, zərb-məsəllər var.

Xeyriyyəçilik, ehtiyacı olanlara kömək etməyə hazır olmaq keyfiyyətləri xalqımıza əsrlər boyu xas olmuşdur. Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Musa Nağıyev və bir sıra başqa şəxslərin adları isə Azərbaycanda filantropiyanın tarixinə qızıl hərflərlə yazılmışdır... Bununla yanaşı Gövhər xanım Qacar, Həmidə xanım Cavanşir, Nigar xanım Şıxlinskaya və başqalarının yaratdığı çoxsaylı qadın xeyriyyə cəmiyyətləri çox böyük işlər görmüşdür.

Xeyriyyəçilik, ehtiyacı olanlara kömək etməyə hazır olmaq keyfiyyətləri xalqımıza əsrlər boyu xas olmuşdur. Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Musa Nağıyev və bir sıra başqa şəxslərin adları isə Azərbaycanda filantropiyanın tarixinə qızıl hərflərlə yazılmışdır... Bununla yanaşı Gövhər xanım Qacar, Həmidə xanım Cavanşir, Nigar xanım Şıxlinskaya və başqalarının yaratdığı çoxsaylı qadın xeyriyyə cəmiyyətləri çox böyük işlər görmüşdür.

Müasir anlamda xeyriyyəçilik daha geniş məna daşıyır, cəmiyyətin rifahı naminə hər cür təmənnasız könüllü fəaliyyəti əhatə edir.

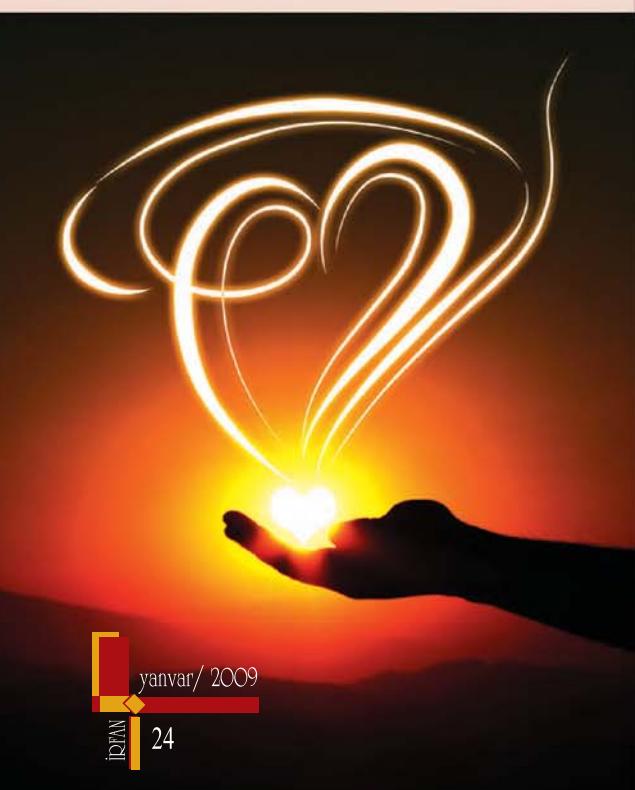
Xeyriyyəçilik fəaliyyəti müəyyən əmlakın, o cümlədən pul vəsaitlərinin verilməsi, müəyyən işlərin görüləməsi, xidmətlərin təqdim edilməsi formasında həyata keçirilə bilər. Həmin fəaliyyətin nədən ibarət olmasından və məhz kimin tərəfindən həyata keçirilməsindən asılı olmayaraq, əgər əvəzsiz və könüllü şəkildə yaxşılıq edilirsə, nemətlər bölüşdürülsə, bu fəaliyyətin xeyriyyəçilik hesab edilməsi tamamilə düzgündür. Başqa sözlə desək, xeyriyyəçilik - insanların hər hansı öhdəliklər və göstərişlər əsasında deyil, öz qəlbinin və vicdanının səsi ilə sahib olduqlarını, qüvvələrini, vaxtını və enerjisini sərf edərək gördüyü xeyirxah işlərdir.

Xeyriyyəçilik fəlsəfəsinin əsası ilk növbədə insanların yaxşılıq etməyə çələşməsi, başqasının dərdinə şərik olmaq, onun halına yanmaq, altruizm, ehtiyacı olanlara kömək əli uzatmaq istəyi kimi insani keyfiyyətlərin və qabiliyyətlərin fundamental xarakterinin qəbul edilməsidir.

Xeyriyyəçiliyin əsasında isə heç şübhəsiz ki, mülkün həqiqi sahibini tanımaq, kimin malını kimə verməyi dərk etmək durur. Əks təqdirdə insan əbədi ziyanə düşər.

QƏLBDƏN MƏDƏNİYYƏTƏ

İnsan ilə mədəniyyət iç-içə olan şeylərdir. Mədəniyyət insan varlığının təbii nəticəsidir. İnsan oğlu mədəniyyəti ortaya çıxarıır və sonra bu mədəniyyət tərəfindən özünə şəkil verir. Bəzən ortaya qoyduğu bu mədəniyyətin əsiri olur, bəzən də fövqündə durur.

Qəlb ərəb sözüdür. Hər nə qədər zahiri mənada bu kəlməylə vücuda qan pompalayan bir orqan qəsd edilsə də, bu adla adlandırılması diqqət çəkir. İnsanların döş qəfəsinin altında və sol tərəfdə olan bu orqan müxtəlif mədəniyyətlərdə fərqli adlarla tanınır. İngilis dilində “heart”, fransız dilində “ciur” kəlmələriylə ifadə edilən bu orqanı ərəblər qədim dövrlərdən bəri “qəlb” kəlməsi ilə ifadə etmişlər. Söz olaraq “dönmək, döndərmək, fərqliləşmək” kimi mənalarına gəlir.

Dil səviyyəsi tarixi mənada çox qədimlərə söykənən ərəblərin bu orqana bu adı vermələrinin əsas səbəbi sevmək, nifrət etmək, kədərlənmək, sevinmək kimi bir çox hissi davranışlarının gerçəkləşdiyi yerin qəlb olduğuna inanmalarıdır. Ümumiyətlə “QLB” kökündən törəyən bütün fel və kəlmələr də bir dönüşüm və dəyişiklik ifadə edir. Bununla birlikdə imanın da inkarın da mərkəzi qəlbdür. Qurani-Kərimdə də: “Allah sizə imanı sevdirmiş, onu ürəklərinizdə süsləmiş” (əl-Hucurat, 7), “Ağızlarıyla iman etdik dedilər, lakin qəlbləri iman etmədi” (əl-Maidə, 41) buyurulmaqdadır. Bu ayələrdən yola çıxaraq hər bir mənəvi fəaliyyətin mərkəzi qəlb olduğundan və Allah insanları qəlblərindəkinə görə məsul tutacağından dolayı insan zaman-zaman imana da, küfrə də meyillənəcəyi üçün qəlbə “qəlb” deyilmişdir.

Yunus Əmrə qəlbin nə qədər dəyişkən ola biləcəyini necə də gözəl açıqlayır:

Bir dəm abid, bir dəm zahid, bir dəm ası, bir dəm müti

Bir dəm gəlir ki, ey könül, nə dində, nə imandasın...

İnsan oğlu doğruluqda və ya əyrilikdə qəti qərar sahibi olana qədər bir qənaətə gələ bilmir. Fəqət bu qərara da güvənməmək lazımdır. Çünkü qəlb yenidən dəyişə bilər. Quranda: “**Bilin ki, Allah insanla onun qəlbi arasına girər**” (əl-Ənfal, 24) buyurulmaqdadır. Əsl önəmli məsələ isə “**Ey Rəbbimiz! Bizi doğru yola yönəltidikdən sonra ürəklərimizə şəkk-şübə (azğınlıq, əyrilik) salma! Bizə Öz tərəfindən bir mərhəmət bəxş et!**” (Ali-İmran, 8) deyə tövbə edə bilməkdir.

Durmadan günah işləyib tövbə etməyən bir insanın qəlbi qaralır və bu hal insan psixologiyası üzərində, ümumiyyətlə isə cəmiyyət çapında mənfi nəticələr ortaya çıxarırlar. Belə haləti-ruhiyyəyə sahib olan qəlblər Quranın ifadəsiylə “daşlaşmış” (əl-Bəqərə, 74), “möhürlənmiş” (əl-Mumin, 35) hala gəlir. Belə bir qəlbə sahib olan insan isə yenə Quran ifadəsi ilə desək “**Həqiqətən, gözlər kor olmaz, lakin sinələrdəki qəlblər kor olar.**” (əl-Həcc, 46) ayəsi bu düşüncəni açıqca izah edir.

Ölü sifətində olan qəlblər hissini və həssasiyyətini itirmiş insanlar deməkdir. Bu cür insanların meydana gətirdiyi toplumlara hakim olan düşüncə isə cəhiliyyə libasıdır. Cahiliyyə və ya cəhalət kəlmələrinin kökü olan “CHL” qaynamaq, incitmək, qaba davranışmaq, bilməmək, tanımamaq kimi mənalara gəllir. Rağib əl-İsfəhani cəhalətin üç yönlü olduğunu bildirərək birinci mənasını insanın elmdən uzaq olması şəklində izah edir. Digər iki mənası isə bir məsələdə düzgün olanın tərsinə inanmaq

və bir məsələdə edilməli olanın əksini etməkdir. İsfəhaninin ifadə etdiyi bu üç mənəni elmsizlik, yanlış inanc və yanlış davranış olaraq xülasə edə bilərik.

Bir az daha dərinə gedərsək, Quranın “**təəqqül**” dediyi əql etmə məsələsi düşünmə və bunu doğru istiqamətə yönəltmək istedadını ortaya çıxaran bütün problemlər cəhalətin meydana çıxması üçün bir vasitədir. Əql etmək, yəni düşünmək işi yenə Quranın ifadəsiylə qəlbin ən mühüm funksiyalarından biridir. “**Məgər onlar yer üzündə gəzib dolaşmırlarmı ki, düşünən qəlbləri, eşidən qulaqları olsun?**” (əl-Həcc, 46) Bu nəticəyə görə əslində cəhalət bir növ qəlb problemidir. Dolayısıyla cəhiliyyə mədəniyyəti də qəlbində problem olan mədəniyyətdir. Çünkü qəlb eyni zamanda bir ölçütür. Sevginin və nifrətin, ağlamağın və gülməyin qaydalarını əxlaqi olaraq ortaya qoyan ilahi xitabı anlayıb dərk edəcək ən mühüm faktor qəlb olduğuna görə onu bir tərəzi qəbul etmək lazımdır.

İnsan ilə mədəniyyət iç-içə olan şeylərdir. Mədəniyyət insan varlığının təbii nəticəsidir. İnsan oğlu mədəniyyəti ortaya çıxarırlar və sonra bu mədəniyyət tərəfindən özünə şəkil verir. Bəzən ortaya qoyduğu bu mədəniyyətin əsiri olur, bəzən də fövqündə durur. Bütün bunların təməlindəki ölçü yuxarıda qeyd etdiyimiz incəlikləri düşünərsək, qəlbdir. Bu ölçü – qəlb – unudulub gözardı edildikdə mədəniyyət də insani olmaqdan çıxıb bir böhrana doğru sürüklənir. Mədəniyyətlərin qəlbini insan olduğu üçün insanın hüzursuzluğu ilə mədəniyyətin hüzursuzluğu bir-birini bəsləyər. Daha sonra bu böhran hali hər ikisini də əsir alar. Nəticədə ortaya

NEMƏTİN ŞÜKRÜ VERMƏKDİR

Allah təala bizə müsəlman qardaşımızın iffətini qorumağı, o, halını söyləmədən yardımına tələsməyi əmr etmişdir. Hz. Əlidən tanıldığı bir adam borc istədiyi zaman niyə mən onun halını daha əvvəl anlayıb yardımına tələsmədim ki, onu da borc istəmək məcburiyyətində qoydum -deyə kədərlənərdi.

Əsil və vüqarlı insanlarımız bir vaxtlar öz halını heç kimsəyə söyləməzdi. Qanqusar, zoğal şərbəti içdim deyərdi. Amma yoxsulluq, çərəsizlik, hər gün ailəsinə əliboş, boynu büük qayıtmak onun da dilini açdı. Utana-utana halından şikayət etmək, artıq dolana bilmədiyini söyləmək məcburiyyətində qaldı.

Halbuki Allah təala bizə müsəlman qardaşımızın iffətini qorumağı, o, halını söyləmədən yardımına tələsməyi əmr etmişdir. Hz. Əlidən tanıldığı bir adam borc istədiyi zaman niyə mən onun halını daha əvvəl anlayıb yardımına tələsmədim ki, onu da borc istəmək məcburiyyətində qoydum -deyə kədərlənərdi.

Yağmur insanlar

Allah təala bəndələrindən bəzisinə zənginlik, bəzisinə də yoxsulluq verdi. Kasıbları

qanadı altına alma vəzifəsini də imkanlı insanlara həvalə etdi. Möhtaclara yardım etmək üçün bəzi bəndələr yaratdı və insanlara yardım etməyi onlara sevdirdi.

Axırətdə yüksək dərəcələr hazırladığı bu gözəl bəndələrinə sadəcə mal-mülk deyil, gözəl xüsusiyyətlər də verdi. Ehtiyac sahibləri çəkinmədən yanlarına gələ bilsinlər deyə onları mələk xasiyyətli, istiqanlı yaratdı. Bu yağmur insanlar da ilahi bir rəhmət olub möhtac qardaşlarının quraq bağçalarına yağıdlar. Onlar Rəsuli-Əkrəmi özlərinə örnək aldılar.

Bir dəfə Peygəmbər ailəsi qoyun kəsib ehtiyac sahiblərinə paylamışdı. Fəxri-Kainat (s.ə.s) evə gələndə:

“- Qoyundan nə qaldı?” -deyə soruşdu.

“- Sadəcə kürək sümüyü qaldı?” -dedilər.

Rəsulullah bundan məmənun oldu və:

“- Əslində kürəyindən başqa hamısı bizə qaldı.” -buyurdu. (Tirmizi) Allah rızası üçün

Heç unutmamalıq ki, nemətin şükrü verməklədir; insan Allahın ona qarşılıqsız verdiyi imkanları ehtiyac sahiblərinə verməzsə, yəni Allaha şükür etməzsə, əlindəki nemətin əl dəyişdirməsinə yol açar; əgər ehtiyac sahiblərinə yardım əlini uzadarsa, sahib olduqlarının həm əlində qalmasını, həm də artıb çoxalmasını təmin etmiş olar.

xərclənən şeylər əsla hədər olub itmir. Sanki sağ əldən sol ələ keçir.

* * *

Rəsulullah (s.ə.s) mərhəmətli insanı belə anladır:

“İnsanlara borc verən bir adam vardi. Qul-luqçusuna belə deyərdi: “Darda qalmış bir fəqirin yanına getdikdə onun borcunu bağışla. Bəlkə Allah da bizim günahımızı bağışlayar.” Nəhayət o zat ölüb Allaha qovuşdu, Allah da onu əfv etdi.” (Buxari, Müslim)

Heç unutmamalıq ki, nemətin şükrü verməklədir; insan Allahın ona qarşılıqsız verdiyi imkanları ehtiyac sahiblərinə verməzsə, yəni Allaha şükür etməzsə, əlindəki nemətin əl dəyişdirməsinə yol açar; əgər ehtiyac sahiblərinə yardım əlini uzadarsa, sahib olduqlarının həm əlində qalmasını, həm də artıb çoxalmasını təmin etmiş olar.

Yardımın Min Bir Növü

Rəsulullah (s.ə.s) hər an yaxşılıq edə biləcəyimizi belə bildirir:

“Heç bir yaxşılığı kiçik görmə; qardaşınla danışarkən gülər üzlə danış; çünki bu da bir yaxşılıqdır.” (Əbu Davud)

Rəsulullah (s.ə.s) bir dəfə, yolun üzərinə bir ağac budağını görən və gəlib keçənə zərər verməsin deyə onu alıb kənara atan bir adamdan danışdı və bu davranışından razı qalan Allahın onu cənnətə qoyduğunu söylədi. (Buxari, Müslim) Demək ki, insan Allahın bəndələrinə etdiyi heç bir yaxşılığı dəyərsiz və kiçik görməməli, əlindən gələni əsirgəməməlidir.

“Bir mömin bu dünyada başqa bir möminin ayibini örtərsə, qiyamət günlündə Allah da yardımın bir növüdür.

Bizim vəzifəmiz mömini utandırmaq deyil, sevindirməkdir. Bunun da min bir yolu vardır. Ac olanın qarnını doyurmaq, çilpaq olanı geyindirmək, borcu olanın borcunu ödəməsinə yardım etmək, kədərli birinin dərdinə ortaq olmaq... Bütün bunlar və buna bənzər davranışlar bir yardım, bir yaxşılıqdır. Gözəl dinimiz müsəlman qardaşının üzünə təbəssüm etməyi belə sədəqə saymışdır.

* * *

Sevimli qardaşlarım! Kim olduğumuzu heç vaxt unutmayaq. Biz, mərhəmətli olmayı özünə əsas sayan (əl-Ənam 12, 54), çox mərhəmətli və çox şəfqətli olduğunu tez-tez təkrarlayan (ət-Təvbə 117) mərhəmətlilərin ən mərhəmətlisi (əl-Əraf 151, Yusuf 64, 92, əl-Ənbiya 83) olan Allahın quluyuq.

Bundan başqa bizi çox sevən, bizə qarşı şəfqət və mərhəmət duyğuları ilə yanıt tutuşan bir rəhmət Peyğəmbərinin ümmətiyik. Buna görə də Allaha qul, Rəsuluna ümmət olan bizlərin rəhmət yağışı halında dərdli insanların üzərinə yağmalıyıq.

Açıqdan əziyyət çəkən, açıqda qalan insanlar bizim bir parçamızdır, qardaşlarımızdır. Bunu heç unutmamalıq: Nemətin şükrü verməklədir; insan Allahın ona qarşılıqsız verdiyi imkanları ehtiyac sahiblərinə verməzsə, yəni Allaha şükür etməzsə, əlindəki nemətin əl dəyişdirməsinə yol açar; əgər ehtiyac sahiblərini düşünüb onlara yardım edərsə, sahib olduqlarının həm əlinde qalmasını həm də çoxalmasını təmin etmiş olar.

Altınoluk 2002 İyul
Tərcümə: Saleh Şirinov

VƏQF MƏDƏNİYYƏTİMİZ

Dünyanı axirətə hazırlıq məkanı, axirəti də bu dünyanın davamı olaraq qəbul edən islam bu iki aləm arasında bədən-ruh, maddə-məna baxımından ən gözəl və mükəmməl tarazlıq qurmuş, bununla da dinc, ahəngli və rifah içində yaşayan bir cəmiyyətin ən sağlam bünövrəsinə çevrilmişdir.

Vəqf Yaradandan ötrü yaradılmışlara mərhəmət, şəfqət və sevginin bir göstəricisi olan infaqın davamlı bir işə çevrilmiş müəssisəsidir. Bu da malın yalnız Allaha aid edilməsini, yəni bir malın başqasına mülk olaraq verilməsini və o mülküň Allahdan başqa sahibinin olması fikrini qəbul etməyərək, bu malın həmişə mənəvi bir hədəf üçün istifadə olunmasını bildirir. Hədəf isə bütün yaradılmışların möhtac olanlarına səxavətlə vermək, onlara şəfqət və mərhəmətlə yanaşaraq uca Allahın rızasını qazanmaqdır. Əsasən malın, zəruri olduqda canın Allah yolunda fəda edilməsi, kamil bir imanın şərti olaraq hər möminin yerinə yetirməsi zəruri olan ilahi bir əmrdir.

Qurani-Kərimdə belə buyurulur: “**Gerçək möminlər**ancaq Allaha və rəsuluna iman edən, sonra da şübhəyə düşməyərək malları, canları ilə Allah yolunda cihad edən kimsələrdir. Elə sadiq olanlar bunnlardır.” (əl-Hucurat, 15)

“**İnsanlardan eləsi də var ki, Allahın rızasını qazanmaq uğrunda özünü və malını fəda edər...**” (əl-Bəqərə, 207)

Dünyanı axirətə hazırlıq məkanı, axirəti də bu dünyanın davamı olaraq qəbul edən islam bu iki aləm arasında bədən-ruh, maddə-məna baxımından ən gözəl və mükəmməl tarazlıq qurmuş, bununla da dinc, ahəngli və rifah içində yaşayan bir cəmiyyətin ən sağlam bünövrəsinə çevrilmişdir.

Geniş bir sahəyə yayılaraq xidmət göstərən vəqflər ən gözəl müəssisələrdir. Vəqf yaradılmış hər şeyə münasibətdə İslamın şüarı olan şəfqət və mərhəmətin ən gözəl bir göstəricisidir. Qurani-Kərimdə kamil bir

mömin olaraq Allahın rızasını qazana bilməyimiz üçün ən çox sevdiyimiz şeylərdən infaq etməyimiz əmr edilmişdir.

İnsan üçün dünyaya aid varlıqların dəyər baxımından ən uca və önəmli olanı “can” və “mal”dır. Cənnəti satın ala bilmək və Allahın rızasını qazanmaq bu göstərilənləri Allah yolunda infaq etməklə mümkündür. Ona görə də, malını və canını, yəni sahib olduğu hər şeyi Allah yolunda səxavətlə verən insanlara «**vəqf insanı**» deyilmişdir. Gerçəkdən, belə insanlar özlərini bütün imkanları ilə xeyir işlərə vəqf etdiklərinə görə yad edilməyə layiqdirler.

Cəmiyyətin dinclik və əmin-amanlığının təmin olunmasında belə kimsələr son dərəcə önemli bir vəzifə yerinə yetirirlər. Belə ki bu insanların xidmət və fəaliyyətləri ümumiyyətlə keçici dünya həyatına aid olmayıb, qurduqları müəssisələr vasitəsi ilə gələcək zamanları da əhatə edərək davamlı bir işə çevrilir. «**Vəqf insanı**»larının uca zirvəsində olanlar: peygəmbərlər, vəlilər və onların tərbiyəsində kamala çatmış möminlərdir. Onlar könüllərindəki iman həyəcanını dünyanın dörd bir yanına daşmışlar, tarixin ən parlaq, qızıl səhifələrini də onlar yazmışlar.

Yaşadığımız zamanın ictimai və iqtisadi səbəblərə görə min bir sıxıntıya səhnə olması bir az da qədim, zəngin vəqflərin alt-üst edilib yox olmasından və yeni qurulanların isə ehtiyacları ödəyə bilməməsindən irəli gəlir.

Yaşadığımız zamanın ictimai və iqtisadi səbəblərə görə min bir sıxıntıya səhnə olması bir az da qədim, zəngin vəqflərin alt-üst edilib yox olmasından və yeni qurulanların isə ehtiyacları ödəyə bilməməsindən irəli gəlir. Bu ehtiyacı ödəyə bilməməyin aradan qaldırılması üçün yaşadığımız dövrün varlı insanları qeyrətə gəlməlidir. Bu məsələdəki məsuliyyət birbaşa onlara aiddir.

Mübarək hədisdə buyurulur:

«*İnsan öləndə üç əməlindən başqa bütün əməllərinin savabı qurtarır: Savabı tükənməyən sədəqə (sədəqeyi-cariyə), istifadə edilən elm, arxasınca dua edən övlad*» (Müslim, Vasiyyə, 14)

İslam alimləri savabı tükənməyən sədəqə sədəqeyi-cariyə deyiləndə əsasən vəqfin nəzərdə tutulduğunu bildirmişlər. Sədəqeyi-cariyə Allah rızası üçün daimi olaraq xidmət göstərən bir əsər yaratmaqdır.

Bir sıra çay və bulaqlar vardır ki, dünya yaranandan bəri saf, həzin nəğmələrlə axır. Susamış sinələrə həyat, dərdli ürəklərə həzz və ümid, aşiq ruhlara da ilham verərcəsinə sərin, dadlı şırlıtlarla qiyamətə qədər də axmağa davam edər. Elə Allah Rəsulu-səllallahu əleyhi və sələm-Allah yolunda görülən bir sıra xeyir

işləri də bu axan suya bənzətmişdir. Ancaq Rəsulullahın-səllallahu əleyhi və səlləm-bəhs etdiyi axar su bir başqa mənənadadır. Belə ki, o, qiyamətə qədər deyil, əbədiyyətədək axacaq bir bulaqdır. Durmadan axan, qula dua və savab gətirən bir xeyir bulağıdır. Axılcı sahibinin əməl dəftərini və xeyir hovuzunu dolduracaq, onu əbədi nura qərq edəcək bir bulaqdır. Yəni savabı tükənməyən sədəqədir.

Uca Allah kainatı və içindəkilərini insanın əmrinə tabe edərək onu məsul qılımışdır. Bu anlayışa görə övlad, mal, mülk, sağlamlıq, bütün bunların hamısı insana verilmiş əmanətlərdir. İnsan bunları diqqətlə qorumaq məcburiyyətindədir. Əmanətə layiqincə riayət edib, onu bu əmanətin əsl sahibi olan Allahın rizası yolunda sərf etmək ilahi rəhmət və bərəkəti cəlb etməyin yeganə vasitəsidir.

Yunus Əmrənin:

*Mal sahibi, mülk sahibi,
Hani bunun ilk sahibi?
Mal da yalan, mülk də yalan,
Var bir az da sən oyalan!*

deyərək çox gözəl və ifadəli bir şəkil-də bildirdiyi kimi mülk gerçek mənada Allahındır. Qula ancaq bəlli bir zaman dilimi üçün ondan istifadə etmək haqqı

verilmişdir. Elə buna görə də, kamil bir mömin olmanın şərtlərindən biri də “**sərvət bir əmanətdir**” düşüncəsi ilə yaşaya bilməkdir.

Bu baxımdan sərvətin infaq ölçülərindən kənar istifadə edilməsi əmanətə xəyanət sayılır. Bu xəyanətin axırətdəki hesabı ağır olacağı kimi, dünyada da fərd və cəmiyyət baxımından çoxsaylı böhranlara yol açacağı aydınlaşdır. Başqa sözə infaq sərmayənin bir xərçəng mikrobu kimi cəmiyyətin sülh və əmin-amanlığını pozmasının, fəndlər arasındaki həsəd və düşmənciliklərin qarşısının alınmasının ən təsirli bir çarəsidir.

Sərvət sahibləri özlərinin bədbəxt və möhtac insanların yerində ola biləcəklərini heç bir zaman yaddan çıxarmamalıdır. Bu baxımdan imkan daxilində infaq səfərbərliyinə qoşulmaq üçün cəhd göstərməlidirlər. Belə ki bu davranış verdiyi nemətlərə görə Allaha əməli bir şükür ifadəsidir.

Allah yolunda, Onun rızası istiqamətində görülən xeyir işlərin gerçek bərəkəti niyyət və səmimiyyətə görədir. Önəmli olan əməllərin ixləs və təqva ilə yerinə yetirilməsidir. Uca Allah Öz rızası yolunda edilən ən kiçik bir xeyirxahlığı belə çox böyük bərəkətlər ehsan edər. Ayeyi-kərimədə buyurular:

“Gerçek möminlər ancaq Allaha və rəsuluna iman edən, sonra da şübhəyə düşməyərək malları, canları ilə Allah yolunda cihad edən kimsələrdir. Elə sadiq olanlar bunlardır.” (*əl-Hucurat*, 15)

«Mallarını Allah yolunda xərcləyənlərin hali yeddi sünbül bitirən və hər sünbülündə yüz dənə olan bir tək toxum kimidir. Allah kimə dilərsə, ona çox verər. Allah ehsanı bol olan, haqqı ilə biləndir.» (əl-Bəqərə, 261)

Allah Rəsulu -səllallahu əleyhi və səlləm- buyurur:

«Kim Allah rızası üçün bir məscid tikərsə, Allah da onun üçün cənnətdə bir köşk tikər.» (Müslim, Məsacid, 24)

Vəqflərin ən önəmli faydalarından biri də sərvət sahiblərini israfa sürük-lənməkdən çəkindirməsidir.

Vəqfin qurulmasındaki əsas hədəf Allahın rızasını qazanıb axırət qurtuluşunu əldə etməkdir. Başlanğıcdan bəri vəqflər bu hədəfə uyğun olaraq qurulmuş və belə də davam etmişdir. Belə ki, bu hədəf **«ət-təqərrub ilallah»** (Allaha yaxınlıq vasitəsi) şəklində mənalandırılmış və vəqfin sağlam prinsiplərə uyğun qurulmasının şərtlərindən biri olaraq qəbul edilmişdir.

Buna görə də, vəqf məsələsində çox diqqətli olmaq və bu ilahi əmanətə baş-qalarından daha çox riayət etmək zəruri-dir. Tarix boyu bu məsələyə diqqətlə yanaşılmış, bu əmanətə xəyanət ediləndə acı nəticələr ortaya çıxmışdır. Belə ki, Saleh -əleyhissalam- möcüzə olaraq

verilən dəvə kimsəyə aid olmayıb, uca Allahın Peygəmbəri vasitəsi ilə insanların istifadəsinə təqdim etdiyi bir əmanət və bir növ vəqf malı idi. Südü bir bulaq kimi idi. Sahibi də uca Allah idı. Ancaq azğın qövm dəvəni öldürərək bu əmanətə xəyanət etdi. Nəticədə də özləri həlak oldular.

Xalq dilində qissə kimi danışılaraq bu günədək gələn Süleyman -əleyhissalam- ilə sərçə arasındaki bu hadisə çox ibrətlidir:

“Bir gün Süleyman -əleyhissalam- sərçəyə sərt sözlər demişdi. Buna görə sərçə Süleyman -əleyhissalamı- hədələyərək:

- Sənin səltənatını məhv edərəm! -dedi.

Süleyman -əleyhissalam:

- Sənin cismin nədir ki, mənim səltənatimi məhv edəcəyini söyləyirsən?..

O kiçik quş belə cavab verdi:

- Qanadlarımı isladar və bir vəqf torpağına sürtərəm. Sonra da qanadlarımı bulaşan bu torpağı sarayının damına tökərəm. Bununla da mənim daşıdığım o vəqf torpağı sənin sarayını çökdürər!”

Qissədən hissə olan bu hadisə vəqf mallarına qarşı nə qədər həssas və diqqətli olmanın zəruriliyini göstərir.

Böyüklerimiz: “Vavlardan (yəni vallahi deyərək lüzumsuz yerə and içməkdən, məsuliyyət düşüncəsi və həssaslığı ol-

Malını və canını, yəni sahib olduğunu hər şeyi Allah yolunda səxavətlə verən insanlara **«vəqf insani»** deyilmişdir. Gerçekdən, belə insanlar özlərini bütün imkanları ilə xeyir işlərə vəqf etdiklərinə görə yad edilməyə layiqdirlər.

mayan bir validən, haqqını yerinə yetirə bilməyən bir vasi olmaqdən, hədəfinə uyğun xərclənməyəndə ağır bir yüksəçəvrlən vəqf malından) çəkinin, məsuliyyətindən qorxun!..” buyurmuşlar.

Ancaq bu ifadədəki mənəni yanlış anlamaq olmaz. Məsələn, zəruri şərtlərini yerinə yetirə biləcək imkan və ləy-aqət sahibi olanların vəqf xidmətindən uzaq durmaları böyük bir axırət vəbalıdır. Burada qorxmaq dedikdə bu müəssisələrdən istifadə edənlərin haqlarının və vəqf mallarının diqqətlə, ləy-aqətlə qorunması başa düşülməlidir. Çünkü vəqf mülkiyyəti uca Allaha, faydası ümmətin möhtaclarına aid olan daşınabilən və daşınmaz əmlaklardır.

Yəni vəqf edilən mal onun sahibinin mülkiyyətindən çıxar, satılmaz, bağışlanmaz və varisi olmaz. Bunların məqsədi nə uyğun istifadə edilməsi məsələsində ki ciddiliyin daima yaddaşda saxlanılması üçün, ümumiyyətlə, vəqfnamələrin başında, ya da sonunda həm xeyir dua, həm də bəd dualar olur. Xeyir dua vəqfə xidmətdə qüsuru olmayan üçündür. Bəd dua isə vəqfiyyədə göstərilən xidməti yerinə yetirməyən, yəni vəqfə pisliyi, zərəri dəyən kimsələrə aiddir:

“Hər kim bu vəqfin şərtlərini pozar, ya da dəyişdirərsə, Allahın, peyğəmbərlərin,

mələklərin, insanların və bütün yaradılmışların lənəti onun üzərinə olsun!..”

Fateh Sultan Mehmed Xan da Ayasofya vəqfiyyəsində bu bəd duanı olduğu kimi vermişdir.

Vəqfnamələrdə olan belə bəd dualar mənəvi bir təhdiddir. Çünkü əbədi gələcək qorxusu daşıyan gerçək möminlər axırətdəki hesabın əzab ilə nəticələnməsindən qorxaraq belə bir bəd duaya məruz qalmaq istəməzlər və həmişə həssaslıqla hərəkət edərlər.

Vəqfin idarəsi və qorunması məsələsindəki həssaslıq İslamda o dərəcədə önəm qazanmışdır ki, **“Bir malı vəqf edənin qoyduğu şərt Allahın qoyduğu hökm kimidir”** sözü bir düstur olmuşdur. Bir ayənin dəyişdirilməsini düşünmək mümkün olmadığı kimi, bir malı vəqf edənin şərtlərinin dəyişdirilməsini də ağla gətirmək olmaz. Əsrlər öncə qurulmuş vəqflərin çoxunun mahiyyətini dəyişdirmədən bizə qədər gəlib çatması elə bu təməl prinsipə əməl etməyin bərəkətindəndir.

Vəqf tarixdə ilk önce hər kəsin ibadət etdiyi yerlərdən başlamış, sonra bir çox ictimai sahəni də əhatə edərək genişlənmişdir:

İslam alımları savabı tükənməyən sədəqə sədəqeyi-cariyə deyiləndə əsasən vəqfin nəzərdə tutulduğunu bildirmişlər. Sədəqeyi-cariyə Allah rızası üçün dəimi olaraq xidmət göstərən bir əsər yaratmaqdır.

Rəvayətə görə, Həzrət İbrahim -əleyhissalam- Cəbrayıl -əleyhissalamın- uca Allahı bütün gücү ilə, özünü Allaha təslim edərək üç dəfə zikr etməsindən vəcdə gəlir və bütün sürünlərini ona bağışlayır. Onun mələk olduğunu söyləyərək sürünlərini almamasından sonra isə onları satır və geniş bir ərazi alaraq müsəlmanların istifadəsinə verir. Beləliklə, vəqf İbrahim-əleyhissəlam- ilə başlamış olur.

Aləmlərə rəhmət və örnək şəxsiyyət olaraq göndərilən Peyğəmbərimiz-səllallahu əleyhi və səlləm:

“Yer üzündəkilərə mərhəmət edin ki, göy üzündəkilər də sizə mərhəmət etsin!” (Tirmizi, Birr, 16) buyurmuş və vəqfin əməli nümunələrini də öz həyatında göstərmişdir. Bilindiyi kimi o, bütün sahələrdə ümmətinə kamil bir örnəkdir. Belə ki, Mədineyi-Münəvvərədə sahib olduğu yeddi xurma bağçasını, daha sonra da Fədək və Xeybər xurmaliqlarından öz payına düşəni Allah yolunda vəqf etmişdir. Bunu görən əshab əllərindəki imkanlardan çox gəlir gətirən əmlakı eyni qaydada vəqf etmişdir.

Cəbir -radiyallahu anh- demişdir:

“Mühacir və ənsardan imkan sahibi olub, vəqfi olmayan bir insan belə tanımiram.” (İbn Qudamə, əl-Muğni, V, 598)

Həzrət Ömər -radiyallahu anh- Xeybərdə qənimətdən payna düşən gözəl bir xurmaliq əraziyə sahib olmuşdu. Yuxusunda üç gün dalbadal bu ərazini infaq etməsi ona bildirildi. O da Həzrət Peyğəmbərin yanına gələrək:

- Ey Allahın Rəsulu! İndiyə qədər sahib olmadığım qiymətdə bir xurmaliğim var. Bu məsələ ilə bağlı nə buyursanız, elə edəcəyəm, dedi.

Allah Rəsulu:

“- İstəyirsən, bu xurmaliq mülküñü Allah üçün vəqf et! Artıq o alınıb-satılmaz, bağışlanmaz və heç kim ona varis ola bilməz. Onun məhsulu yalnız infaq edilə bilər”, buyurdu.

Həzrət Ömər sahib olduğu bu xurmalığı vəqf etdi. Allah yolunda savaşanlar, cihad edənlər, əsarətdən qurtulmaq istəyən kölələr, qonaqlar və başqa ehtiyacı olanlar bu bağçadan istifadə etdilər.

Allahım! Bizlərə verdiyin əmanətlərin haqqını ləyaqətlə ödəməyi və bizə Yaradandan ötrü yaradılanlara xidmət edən “vəqf insan”larından ola bilməyi qismət eylə!

Amin!

Uca Allah kainatı və içindəkilərini insanın əmrinə tabe edərək onu məsul qılmışdır. Bu anlayışa görə övlad, mal, mülk, sağlamlıq, bütün bunların hamısı insana verilmiş əmanətlərdir. İnsan bunları diqqətlə qorumaq məcburiyyətindədir. Əmanətə layiqincə riayət edib, onu bu əmanətin əsl sahibi olan Allahın rızası yolunda sərf etmək ilahi rəhmət və bərəkəti cəlb etməyin yeganə vasitəsidir.

yeni *il* *dil*

Illər illəri əvəz edir. Biri gedir, o biri gəlir. İllərin bir-birini bu əvəz etməsinin görəsən insanın həyatında yeri nədir? Durub kənardan elə-belə seyr edir, yoxsa öz keçmişinə baxıb ibrət dərsi götürür? Ya da bəzilərinin etdiyi kimi “**nə yaxşı, bir il daha getdi, bir yaş daha böyüdüm, qocalığa bir addım da yaxınlaşdım**”-deyib ad günlərini qeyd etməklə kifayətlənir?...

Halbuki gələcəyə əmin addımlarla yərimək üçün görüləsi o qədər işlərimiz, həll ediləsi o qədər problemlərimiz var ki, insan hansından başlayacağını bilmir. Ancaq zaman axıb gedir. Baxın, bir ilimiz də ötüb getdi. Yaxşı ki, təqvimlər var, bəlkə də yeni ilin gəldiyini belə hiss edə bilməyəcəkdik.

Bütün şirkət və müəssisələr sistemlərinin daha sərrast işləməsi və qazanclarının daha çox olması üçün illik hədəflər qoyub planlar hazırlayırlar. Yeni ilin köhnə ildən daha uğurlu olması üçün aylarla çalışırlar. Beləliklə, yeni ildə həmin istiqamətlərə münasib olaraq kimisi var-dövlətini çıx-

dır, kimisi karyerasını yüksəldir...

Amma bütün bunlar ümumən maddi sahə ilə məhdudlaşdırılır. Halbuki maddi olduğu qədər mənəvi sahədə də hədəfləri müəyyənləşdirmək, illik planlar qurmaq lazımdır. Təkcə sərvəti və şöhrəti düşünməklə hərtərəfli inkişaf ola bilməz. Milli və mənəvi dəyərləri, bizi biz edən gözəllikləri də düşünməli deyilikmi?

Ona görə də gəlin, işə özümüzdən başlayaq. Birinci özümüzü yetişdirək! Zəif tərəflərimizi islah, pis xasiyyətlərimizi tərk edək, yaxşı xasiyyətləri varlığımıza hopduraq...

İşə lap elə həmişə bəlasına düşdüyümüz dildən başlayaq. Yəni, yeni ilə yeni dil ilə başlayaq. Elə bir dilimiz olsun ki,

Bize “**ağzı var, dili yox**” -desinlər, ancaq “**dil pəhləvanı**”-deməsinlər. Qoy “**dilini dinc qoyur**”-desinlər, amma “**dilötü yemisidir**”, yaxud “**təzə dil açıb**” və ya “**dili yaman uzanıb**”-deməsinlər. Çünkü Peygəmbərimiz Həzrət Məhəmməd (s.ə.s) gö-

rün nə gözəl buyurur:

“Adəm oğlu səhərə çıxdığı zaman (bədəninin bütün) orqanları dildən ölçülü hərəkət etməsini tələb edərək ona deyirlər ki: bizim haqqımızda Allahdan qorx, çünki bizim doğruluğumuz səndən asılıdır. Sən düzgün hərəkət etsən, biz də doğru olarıq. Sən dönərsəsə, biz də dönərik.” (Tirmizi)

Nə olar, “**dilimizi dinc qoyaq**”, heç kimi əsla “**dillə susdur Mayaq**” və Rəsulullah (s.ə.s)-in sözünə diqqətlə qulaq asaq:

“Qulun dili təmiz olmasa qəlbi, qəlbi də təmiz olmasa imanı kamil olmaz.” (Əhməd bin Hənbəl)

“**Dilini dinc qoyan**” xoşbəxt insanlardan olaq, “**dili ağızına sığmayan**” bədbəxtlərdən olmayıaq...

Rəsulullah (s.ə.s) səhabələrindən soruşdu:

“- Hansı əməl Allaha daha çox sevimlidir?”

Səhabələr susdular. Heç biri cavab vermədi. Bunun cavabında Peyğəmbərimiz (s.ə.s) belə buyurdu:

“Dili (boş sözlərdən) qorumaqdır.” (Beyhəqi)

Bizə “**dil-ağız edən**” desinlər, amma “**dil-ağıza salan**” -deməsinlər.

Bir gün Həzrət Ömər (r.a) Həzrət Əbu Bəkrin (r.a) yanına getdi. Gördü ki, Əbu Bəkr (r.a) dilini dartıb saxlayır. Həzrət Ömər (r.a) bu vəziyyəti görəndə:

“Ey Əbu Bəkr, (nə edirsən elə) burax, etmə... Allah səni əfv etsin!”-dedi.

Həzrət Əbu Bəkr (r.a) cavab verdi ki:

“- Məni ən təhlükəli vəziyyətlərə salan bax, budur.” (Təbərani)

“**Dili, ilanı yuvadan çıxardan**” şirin sözlü insanlardan ol, amma “**dil yarası**” bələsi ilə dostlarını incidib bir-bir itirərək düşmən qazanan yazıqlardan uzaq dur! Bu, insan həyatında nə qədər vacibdir, sabah axırət həyatında da əbədi məkanın cənnət, ya da cəhənnəm olmasında çox böyük rol oynaya-caqdır.

“Kim mənə iki ayağının arasındaki (cinsiyyət orqanı) ilə, iki çənəsi arasındaki (dili pis istiqamətdə istifadə etməyəcəyinə, ona hakim olacağınə) dair söz verirsə, mən də ona, cənnət haqqında söz verirəm.” (Buxarı)

İnsan üçün iman dünyadakı ən böyük sərmayədir. Bu sərmayəni əldə etmək nə qədər vacibdir, onun həqiqətinə çatmaq da bir o qədər vacibdir. Çünki həqiqi iman olmadan axirəti qazanmaq olmaz. Kamil imanı əldə etməyin bir yolu da dildən keçir. Həzrət Məhəmməd (s.ə.s) görün bu mövzuya necə toxunur:

“Qul, dilini bir xəzinə kimi qorunmayıncı imanın həqiqətinə çata bilməz.” (Təbərani)

Qorunmağımız lazımlı gələn dil afətlərindən (bələlərindən) bəzilərini tanımağımız üçün sadalamaq istəyirəm:

- Boş danışmaq
- Yalan danışmaq
- Yalandan and içmək
- Söyündə durmamaq
- Yersiz mübahisə etmək
- İkidilli və ikiyüzlü olmaq
- Müsəlmanı lağa qoymaq
- Müsəlmanın sırriini başqalarına yaymaq
- İnsan və heyvana lənət oxumaq
- İki müsəlmanın arasını vurmaq, qeybət etmək.

Ya Rəbb!

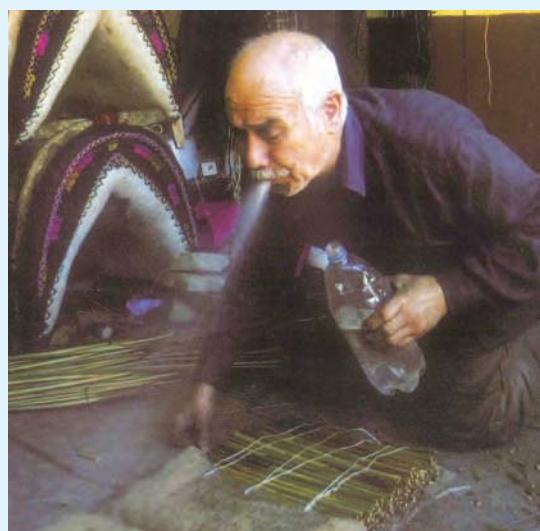
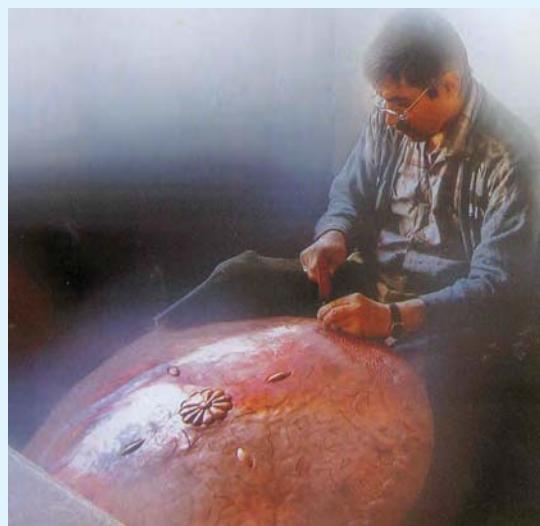
Sən bizi şairin dediyi kimi “dilim, səni dilim-dilim”-demək məcburiyyətdə qoyma!

Bütün mənəvi xəstəliklərdən, o cümlədən “dil yarası” bəlasından mömin bəndələri mühafizə eylə!

Amin!

İŞİ GÖZƏL GÖRMƏK

İnsan geydiyinin gözəl olmasını istər. Yediyinin, içdiyinin, evinin, miniyinin də gözəl olmasını istər. Bu xüsusiyət insanın ruhunda vardır. Aldığı bir şeyin saxta çıxmasını, qüsurlu olmasını istəməz. Aldadılmağı şəninə siğışdırırmaz. Lakin özünün gördüyü işlərdə də gözəllik arandığını heç düşünməz. Başqalarından gözəllik gözlədiyimiz kimi özümüz də başqalarının gözəllik gözlədiyini düşünərək daima hər şeyi gözəl etməyə cəhd göstərməliyik.

Insan gözələ məftundur. Çünkü onun mayasında gözəllik iksiri var. Onu yaradan gözəl yaratmış, maddəsini, mənasını ən gözəl qılmış, qəlbini gözəllik duyğularıyla bəzəmişdir.

Bu gözəllik insandan başqa bütün varlıqlarda da özünü göstərir. Mikrodan makroya milyonlarla varlıq hər biri ilahi sənət xariqəsi sərgiləməkdədir.

Əsən küləkdə, göy üzündə aramla axıb gedən buludda, yağan yağışda, çağlayan bulaqda, açılan çiçəkdə, qanadlarını çırpıparaq uçan quşdakı gözəlliklər ibrətlə baxa bilən gözlər üçün görəsən nələr anladır, duyan qulaqlara hansı nəgməni piçildiyir.

Bütün gözəlliklərin yaradıcısı şübhəsiz ki, Rəbbimizdir. O, təmizdir, təmiz olanı sevər. O, gözəldir, gözəl olanı sevər:

“Yaradanların ən gözəli olan Allah nə qədər uludur!” (əl-Muminun, 14)

İnsan geydiyinin gözəl olmasını istər. Yediyinin, içdiyinin, evinin, miniyinin də gözəl olmasını istər. Bu xüsusiyət insanın ruhunda vardır. Aldığı bir şeyin saxta çıxmasını, qüsurlu olmasını istəməz. Aldadılmağı şəninə siğışdırırmaz. Lakin özünün gördüyü işlərdə də gözəllik arandığını heç düşünməz. Başqalarından gö-

zəllik gözlədiyimiz kimi özümüz də başqalarının gözəllik gözlədiyini düşüñərək daima hər şeyi gözəl etməyə cəhd göstərməliyik.

Bir müəllim məktəbə göndərdiyi övladına dərsin ən gözəl şəkildə öyrədilməsini istər, lakin özünün də müəllim olduğunu, valideynlərin tələbini unudar.

Bir mömin məsciddə arxasında namaz qıldıgi imamın namazı gözəl qıldırmasını istər, amma özü namaz qılkən Rəbbinə qarşı o diqqəti göstərimi?

Bu misalları artıqmaq olar. Hər kəs olduğu məqamda etdiyini ən gözəl şəkildə edərsə bütün dünya gözəlliklərlə dolacaqdır. Elə isə etdiyimiz işləri daha gözəl etmək yolunda tərbiyələnməli və hər gün daha yaxşıya doğru inkişaf etməliyik.

Şübhəsiz ki, Allah etdiyi işi gözəl edən qullarını sevər və onların mükafatlarını əsla zay etməz. Qurani-Kərimdə “**yaxşılıq etmək, etdiyi işi ən gözəl etmək**” mənasında “ehsan” və “muhsin” kəlmələri 168 dəfə keçir. “**Allah muhsinləri sevər**” ifadəsi Quranda tez-tez rastımıza çıxır. Hz. Peyğəmbər də “*Allah hər şeyi ən gözəl şəkildə etməyi əmr buyurdu*” deyərək bundan xəbər verir. (Müslim, Sayd, 57)

“Biz yaxşı işlər görənlərin mükafatını zay etmərik!” (əl-Kəhf, 30)

Bu ayə xeyirli işlər ən gözəl şəkildə görüldükdə gerçəkləşəcək nəticədən xəbər verir. Bəs etdiklərimizi mükəmməl etməzsək, əməllərimiz qüsurlu isə nəticə necə olacaq? Bunu fərqliyə varmadan istehsal etdiyi bütün mallar nöqsanlı çıxan və müflis olan bir fabrik sahibindən soruşmaq yerinə düşər. Möhtərəm Kemaləttin Altuntaş xoca əfəndi anlatmışdı. Xalı istehsalı ilə məşğıl olacaq bir nəfər Almaniyadan tikiş

maşınlarını gətirib fabrik qurur. İstehsal başlayır, lakin səbəbi bilinməyən bir nəsazlıq üzündən xalılar qüsurlu çıxır. Təmir üçün Almaniyadan usta gətirilir. Uzun sürən təmirin ardından usta geri qayıdır. Fabrik çalışmadığı üçün xalıları tikib sezona çatdırmaq üçün qızığın iş başlayır. Mallar sezona çatdırılır. Lakin göndərilən malların ağızı açıldıqda qorxunc nəticə ilə qarşılaşırlar: bütün mallar qüsurlu, pərişan. Bütün mallar geri toplanır, ardından da iflas gelir.

Biz indi o fabrik sahibinin çarəsiz və pərişan halını təsvür edək. Sabah məhşər günü dirildikdə, hesab üçün əməl dəftərimiz açıldıqda orada əməllərimiz qüsurlu çıxarsa halımızın nə qədər pərişan olacağını düşünün. Buna görə mükafatımızın zay olmaması üçün əlimizdən geldiyi qədər işlərimizi, əməllərimizi ən gözəl şəkildə etməyə səy göstərməliyik.

Namazımızın, orucumuzun, həccimizin, zikrimizin, fikrimizin, infaqımızın, əxlaqımızın, bütün yönəriylə qulluğu muzun Allahın əmr etdiyi və Rəsulunun tətbiq etdiyi şəkildə ən gözəl və mükafatının bol, feyzli, bərəkətli olmasını diləyiriksə, eynilə Rəsuli-Əkrəmin Hz. Muaza tövsiyə etdiyi kimi dua edək. Rəsulullah (s.ə.s) bir gün Muaz b. Cəbəlin əlini tutaraq:

“*Ey Muaz, Allaha and içirəm ki, səni həqiqətən sevirəm*” -buyurdu. Muaz (r.a) da:

“*Anam-atam sənə fəda olsun, ya Rəsulallah! Mən də sizi çox sevirəm*” -dedi. Daha sonra Peyğəmbər (s.ə.s) belə buyurdu: “*Ey Muaz, sənə hər namazın sonunda “Allahım, Səni zikr etmək, Sənə şükür etmək və Sənə gözəl şəkildə qulluq edə bilmək xüsusunda mənə yardım et!” duasını bezmədən etməyi tövsiyə edirəm.*”

(Əbu Davud, Vitr, 26/1522)

UŞAQ VƏ ƏDƏBİYYAT

Dünyanın ən uca sərkərdələri, sənət dahiləri belə uşaq ədəbiyyatının gözündən “su içib” zaman-zaman dünyamızın tarixində adını, şöhrətini ürəklərə həkk etmişlər. Uşaqlıq çağlarımızdan bu günə qədər şirinliyi, həzinliyi qulağımızdan getməyən analarımızın laylaları indi də düşüncələrimizə hakim kəsilib.

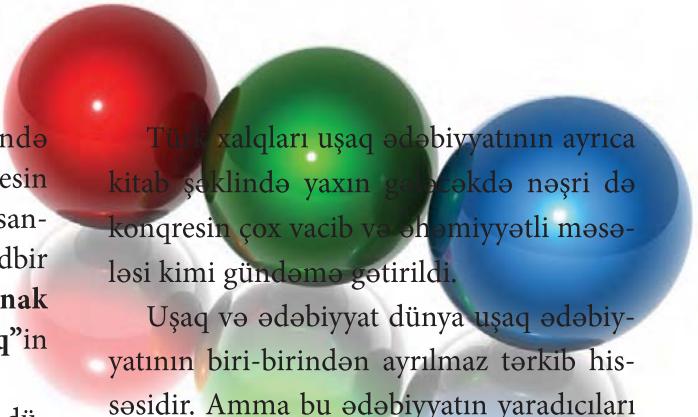
Uşaq ədəbiyyatı tarixinin bəşər övladının yaşı qədər çox qədim dövrlərdən başladığını söyləmək mümkündür. Laylalar, yuxuları ərşə çəkən sehrli nağıllar uzun əsrlər boyu mədəni, ruhani dünyamızın zəngin sərvəti olmuşdur. Əslində uşaq ədəbiyyatı irili-xirdalı bütün insanların ən çox sevdiyi bir ədəbiyyatdır. Və bu ədəbiyyat ilahi varlığın yaradıcı, təfəkkür sahiblərinin ürəyindən, düşüncəsindən qopub gələn ən qiy-mətli söz incisidir.

Dünyanın ən uca sərkərdələri, sənət dahiləri belə uşaq ədəbiyyatının gözündən “su içib” zaman-zaman dünyamızın tarixində adını, şöhrətini ürəklərə həkk etmişlər. Uşaqlıq çağlarımızdan bu günə

qədər şirinliyi, həzinliyi qulağımızdan getməyən analarımızın laylaları indi də düşüncələrimizə hakim kəsilib.

13-15 noyabr 2008-ci il tarixdə Bakıda Qafqaz Universitetində “**Türk Xalqları Ədəbiyyatı**” konqresinin keçirildiyi günlərdə bu ədəbiyyatın sehrli cazibəsində bir daha elə bil uşaqlığımı qayitdım.

Dünyanın ayrı-ayrı ölkələrindən, xüsusilə Türk dünyasından gələn iki yüze qədər müsafir yazar və alımlar dünyamıza yaraşıq olan uşaq ədəbiyyatının insanlara hava, su, günəş kimi nə qədər gərəkli olduğunu bir daha xatırlatdilar. Bu ədəbiyyatın dəyərləri və onun dünya dillərinə tərcüməsi və yayılması problemlərinin yollarını arayıb-arasdırdılar.

Uşaq ədəbiyyatının görüntülərində məni daha çox bir məsələ - bu konqresin keçirilməsini təmin edən xeyirxah insanların əməli işləri oldu. Bu çox böyük tədbir "Bank Asya", "Texnikabank", "Kaynak Kultur Yayın Qrupu", "Azərsun Holding" in xeyriyyəciliyi ilə keçirildi.

Dünya uşaq ədəbiyyatının tarixini düşnərkən fransız yazarı Viktor Hüqonun (1802-1885) söylədiyi "**Xristofor Kolumb sadəcə Amerikanı kəşf etdi. Mən isə uşaqlığı kəşf etdim**" sözləri yada düşür. Lakin Qərb ədəbiyyatında uşaq ədəbiyyatı yazarlarının tarixi XVIII əsrin ünvanına yazılsa da yazılmayan, yaxud yazıya çox gec alınan uşaq ədəbiyyatının tarixinin qədim dövrlərdən başlığına şübhə qalmır.

Türk dünyasında çocuq, yaxud uşaq ədəbiyyatının tarixini və onun şedevrlərini nəzərdən keçirəndə bu tarixin nə qədər zəngin və bu ədəbiyyatın yazarlarının böyük təfəkkür sahibləri olduğunu duyub dərk edirsən. Uşaq ədəbiyyatı yazarlarının uşaqların mənəvi ruhani dünyasına gətirdiyi bir-birindən mənali əsərlər saysız-hesabsızdır.

Qafqaz Universitetində keçirilən uşaq ədəbiyyati konqresində Prof. Dr. Ömer Okumuş bəyin gələcəkdə geniş bir "Türk Dünyası Çocuk Şirleri Antolojisi"nin hazırlanması fikrinin gerçəkləşməsini yalnız alqışlamaq azdır. Onun həyata keçirilməsi üçün bu işdə xeyriyyəciliyi və köməyi olan insanların bu çağırışa qoşulması vacib və əhəmiyyətli işdir.

Türk dünyasında çocuq, yaxud uşaq ədəbiyyatının tarixini və onun şedevrlərini nəzərdən keçirəndə bu tarixin nə qədər zəngin və bu ədəbiyyatın yazarlarının böyük təfəkkür sahibləri olduğunu duyub dərk edirsən.

Türk xalqları uşaq ədəbiyyatının ayrıca kitab şəklində yaxın gələcəkdə nəşri də konqresin çox vacib və əhəmiyyətli məsələsi kimi gündəmə gətirildi.

Uşaq və ədəbiyyat dünya uşaq ədəbiyyatının biri-birindən ayrılmaz tərkib hissəsidir. Amma bu ədəbiyyatın yaradıcıları ömrü boyu yaşı, böyüklüyünü sanki unudub həmişə "uşaq olan" qələm və istedad sahibləridir. Onlar dünyanın həmişə yaşlı küknar ağaclarına bənzəyərlər.

Bu yazımı bir ştrix də əlavə etmək istədim. Təxminən 10-15 il əvvəl Azərbaycanın görkəmli uşaq yazıçısı mərhum Nəriman Süleymanov haqqında "Cik-cik" adlı bir uşaq qəzetində bir yazı çap etdirmişdim. Qəribə də olsa, qohumum olan bir həkim matəm günlərində bu yazının "Cik-cik" də yox, sanki bir anlığa düzəliş verib anı olaraq onun "Qartal"da çap olunduğunu deməyə cürət etdi. Əlbəttə, onun bu cür deməsi heç də təsadüfi deyildi.

Dünyanın xəritəsində sanki qartalı xatırladan Azərbaycan öz uşaq ədəbiyyatı ilə qartallar yetişdirəcək bir məmləkətdir. Çünkü qartallar yuvasından yalnız qartallar çıxa bilər.

Sevgi və şəfqətə çox böyük ehtiyacı olan uşaqlar onlara ana südü qədər gərəkli olan uşaq ədəbiyyatının islami dəyərlərə söykənmiş sözünə isə həmişə ehtiyac duyar.

Allah dostlarından

Davudi-Tai həzrətlərinə xidmət edən müridi bir gün ona bir az ət bişirdiyini söylədi və ustادının sükutunu müqabilində atı gatirdi. Ancaq Davudi-Tai önünə qoyulan atə baxaraq:

“Filan yetimlərdən nə xəbər var, övladım?” -deyə soruşdu. Mürid:

“Bildiyiniz kimi, əfəndim!” -dedi.

O böyük Haqq dostu:

“Elə isə bu atı onlara apar!” -dedi.

Hazırladığı yeməyi ustادının yeməsini arzu edən

səmimi mürid:

“Əfəndim, siz də uzun zamandan bəri ət yemədiniz!..”

“Əfəndim, siz də uzun zamandan bəri ət yemədiniz!..”

-deyə israr etdi.

Lakin Davud Tai həzrətləri belə buyurdu:

“Övladım, bu atı mən yesəm çöla çıxar, amma o yetim-

lər yesə Ərşî-Ələya çıxar!..”

Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisində
belə buyurur:
“Sizdən biri əsnədikdə əliylə ağızını
tutsun. Çünkü şeytan onun ağızına
girər.” (Müslim, Zühd 57-58)

Mövlanadan

“Mədə dərdi olmasaydı, heç bir quş tələyə düşməzdi.”

“Elə balıqlar vardır ki, suyun içinde hər şeydən əmin ikən, tamahı səbəbindən qarmağa keçmişdir.”

“Mal ilə bədən qar kimi əriyib gedər. Fəqət onlar Allah yolunda xərclənərsə, Allah onları satın alar.”

“Dərman dünyada dərddən başqa heç nə axtarmaz.”

Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisində
belə buyurur:
“Allah Təala, qulunun bir seyi yeyib-
içikdən sonra həmd etməsindən
razi qalar” (Müslim, Zikir 89)

BÖYÜK BİR HƏSSASLIQ NÜMUNƏSİ

Qazının yanına iki nəfər gəlmişdi. Şikayətçi məsələni açdı:

“Əfəndim, mən bu din qardaşımın filan tarlasını pul verərək aldım. Əkin üçün cüt sürərkən oradan qızıl küpü tapdım. Küpü tarlasını alduğum bu adamın yanına apardım və: “Bu küp sənindir, all!” –dedim.

O da:

“Mən bu tarlanı altı və üstü ilə satdım. Götirdiyin qızıllar mənə halal olmaz.” –deyib qəbul etmədi. Halbuki torpağın altından bu küpün çıxacağını bilsəydi torpağı satmazdı.”

Qazi o biri adama söz verdi. O da:

“Hər şey eynilə qardaşımın dediyi kimi oldu. Lakin mən tarlanı ona satarkən altı ilə üstünün eyni hökmədə olduğunu düşünürdüm. Üstündəki məhsulda haqqım olmadığı kimi altında da haqqım yoxdur.” –dedi.

Qazi bu iki səmimi müsəlman arasında hökm verməkdə çətinlik çəkmədi. Birinin saleh bir oğlu, digərinin də qızı olduğunu öyrənincə onları evləndirdi. Bir küp qızılı da gənclərin toy və cehiz xərclərinə ayırdı.

Sədəqə əsla malı əskiltməz

Qurani-Kərimdə buyurulur: “Allah möminlərin canlarını və mal-larını cənnət müqabilində satın almışdır.” (ət-Tövbə, 111)

Başqa bir ayədə belə buyurulur:

“...Namaz qılın, zəkat verin və Allah yolunda gözəl bir borc verin. Özünüz üçün öncə (dünyada) nə yaxşı iş görsəniz, Allah dərgahında onun daha xeyirli və daha böyük mükafatı olduğunu görəcək-siniz.” (əl-Muzzəmmil, 20)

Peyğəmbər (s.ə.s) də belə buyurur:

“Sədəqə əsla malı əskiltməz. Bir bəndə əlini sədəqə vermək üçün uzatdıq-da o sədəqə fəqirin əlinə keçmədən Allahın əlinə qoyulmuş olur...” (Əli əl-Müttəqi, IV, 377, 16134, Təberani, Kəbir, IX, 109)

Başqa bir hədisi-şərifdə Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurur: “Ya Aişə, yarım-xurma ilə də olsa kasıbü qapıdan qaytarma!”

Bir Hədis

Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisində belə buyurur: “İnsanların hər bir oynaq sümüyü üçün gündə bir sədəqə verməsi lazımdır. İki adam arasında adalatlı hökm verman sədəqədir. Miniya minmək istəyənə yardım etmən, yaxud yükünüミニyinə yükləmən sədəqədir. Gözəl söz sədəqədir. Namaz üçün məscidə gedərkən atdiğın hər addım sədəqədir. Yolda gedənlərə əziyyət verən şeyləri ortadan qaldırman da sədəqədir.” (Buxari, Süh 11, Cihad 72, 128, Müslim, Zəkat, 56)

Rəsulullah (s.ə.s) bir hədisində belə buyurur:
“Cəhənnəm nəfsə xoş galən, cən-nət isə çətinliklər və nəfsin istəmə-diyi şeylərlə əhatə olunub” (Buxari, Riqaq 8; Müslim, Cənnət 1)

ƏYRİ KÖRPÜ

Səki-Zaqatala arasındaki çayın adı əyri olmayıb, düz çay olsa da zehnimizdə çayların əyri axlığı fikri hər zaman olacaq.

Yolların və çayların əyri olmasına hey-rət edilməz. Heyrət ediləcək olan əyri çayların üstündə inşa edilən əyri körpülərdir. İnsaf gözüylə baxarsaq əyri çaylara düz körpülər inşa etmək nə qədər doğrudur?.. Sözlərində “əyriyə əyri, doğruya doğru deyərək hər kəsə layiq olduğunu verməyə çalışanların əyri çaya doğru körpünü layiq görməyərək əyriyə əyri yaraşır, elə isə əyri çaya əyri körpü olmalı” deyəcəklərindən əminəm.

Körpü və düzgün yol ifadəsi suların dəlicəsinə axmadığı asfalt yolların olmadığı zaman və coğrafiyalarda da müsəlmanların gündə ən az beş vaxt gündəmində olmuşdur.

İslam əqaidində sirat körpüsü vardır. Cəhənnəmin üstündə qurulacaq olan bu körpü tükdən incə, qılıncdan itidir.

Fatihə surəsində Allahdan düzgün yolda (sirati-müstəqim) olmağı təmənna edirik. Sivasda nazlana-nazlana axan Qızıl-irmaq üzərində əyri körpü vardır. Nazlanaraq axmaq sürəti azaltmaq, sağa-sola meyillənmək, başqa bir ifadə ilə əyri axmaq mənasına gəlir. Əyri körpünün tikilmə hekayəsi belədir.

“*Bir zamanlar bir usta ilə şayirdi varmış. Zamanla şayirdlə ustanın arası dəymış. Şayird ayrıldıqdan sonra bir körpü inşasını boynuna götürmüştür. Tikinti davam edərkən ustanı tanıyanlardan biri ustaya, şayirdinin Sivasda çox gözəl bir körpü saldığını söyləmiş. Körpünün mərağına düşən usta Sivasa gələrək inşaata baxmış. Körpünün inşasından xoş gəlincə şayirdinə bunları söyləmiş:*

“*Usta idik olduk şakirt
Al bardağı suya segirt
Hiç nazardan korkmadınmı?
Köprünü egri çevirt.*”

Əyri çayı və Əyri körpünü tanıyıb öz əyriliklərimizdən xəbərsiz olmaq bizə Kaşqarlı Mahmudun Divani-Lügətüt-Türk adlı əsərində yer alan əski türk atalar sözünü xatırladır: “İlan öz əyrisini bilməz, dəvəyə boy-nun əyridir deyər”

Bu sözlərdən sonra şayird ustasının xətrinə körpünün tikintisini əyərək davam edir. Anadoluda ev tikərkən hər şeyin mükəmməl olmasına çalışırlar. İnşası bitmiş evin boyası, suvaq kimi bir işini yarımcıq qoyarlar ki, nəzər o tərəfə çəkilsin.

Körpülər qovuşdurma və ayırma dualizminə sahibdir. **“Körpüləri atmaq”** ifadəsi ilə türk dilində əlaqələri kəsməyi qəsd edir. Körpünü keçənə qədər ayiya dayı deməyi məharət sayan makyevalistlər hər zaman olmuşdur.

Həbsxana divarları körpülərlə eyni maddədən inşa edilsə də, biri qovuşdurur, digəri ayırır. İntihar etmək istəyənlərin ağlına körpülər gəlir. Özünü aşağı atanlar saniyələr içində qovuşma və ayrılma dualizmini eyni anda yaşayırlar.

Körpü insan məfhümunu ikiyə ayıra bilərik:

1. Xeyirdə körpü insanlar: Əsasən insanların, ümumiyyətlə isə aləmlərin fəlahı və sülhü üçün cəhd edərək öndə gedənlər. Peyğəmbərlər və onların vərisləri alımlər kimi.

2. Şərdə körpü insanlar: Əsasən insanların, ümumiyyətlə isə aləmlərin zülm, ədalətsizlik və mərhəmətsizlik alovları altında qovrulması üçün cəhd edənlərdir. Şeytan bu cins insanlara belə deyər: **“Usta idik olduk şakirt...”**

Hər işdə bir xeyir var məntiqi ilə baxarsaq əyriliklərdə də doğruluq və hikmət tapa bilərik. **“Hər əyrilik pisdir**

və zərərlidir” deyə bilmərik. Oxun düzüyü təriflənsə də, yayın əyriliyinə olan ehtiyac inkar edilə bilməz. Dünya 23 dərəcə əyri olmasayı mövsümləri yaşıya bilərdikmi?

Doğru olub-olmadığını bilmirəm, amma Məscidi-Nəbəvidəki Yaşıl Qübbənin minarəsində əyrilik olduğunu deyirlər. Bilərək elə tikilib ki, zəlzələ olarsa, Yaşıl Qübbənin, yəni Rəsulullahın mübarək qəbri-şərifinin üstünə aşmasın. Belə əyrilikləri düşünənlərə, edənlərə can qurban.

İnsan öz nöqsanını bilmək kimi irfan olmaz deyirlər. Əyri çayı və Əyri körpünü tanıyıb öz əyriliklərimizdən xəbərsiz olmaq bizə Kaşqarlı Mahmudun Divani-Lügətüt-Türk adlı əsərində yer alan əski türk atalar sözünü xatırladır: **“İlan öz əyrisini bilməz, dəvəyə boy-nun əyridir deyər”**

Çaylar, yollar və körpülər əyri olsa da insan doğru yoldan getməlidir. **“Əyri gəmi, doğru səfər”** sözü bu mənada işlənir. Başqa bir ifadə ilə əyri bacadan çıxan düz tüstü kimi olmaq birinci hədəfimiz olmalıdır.

Hz. Əli (r.a) **“Əyri olanın kölgəsi də əyridir.”** buyurmuşdur.

Hər iki dünyada kölgəmizin düz olması duasıyla divar hörməkdənsə, əyri də olsa körpülər qurmağa davam...

Millət hamisi: ƏBU TURAB AĞA

Əbu Turab dövrünün mütərəqqi yönümlü bütün icimai-mədəni həyatında yaxından iştirak edir. Onun təşəbbüsü ilə Əmircanda birinci qızlar mollaxanası açılır, başqalarına nümunə olsun deyə o, öz qızlarını H.Z.Tağıyevin qız məktəbinə qoyur, Əmircandakı ilk tatar-rus məktəbində şəriət, hesab, təbiət, coğrafiya və tarixdən dərs deyir.

19-cu əsrin ikinci yarısı, 20-ci əsrin əvvəllərində - işıqla zülmətin, elmlə cəhalətin, maarifçiliklə geriliyin gərgin mübarizədə olduğu bir dövrdə Azərbaycanın görkəmli və nüfuzlu din xadimləri mütərəqqi və fəal icimai mövqelərlə seçilirlər. Ancaq təəssüf ki, vətən tarixində bu mütərəqqi xətt həmişə və ya əksər hallarda kölgədə saxlanıb, əvəzində din təmsilçilərinin - mollaların, axundların gerilikçi obrazı önə çıxarılib, karikatura olunub, lağa qoyulub... Xüsusən, sözügedən dənəmin bəzi yazıçı, şair və publisistləri xalqın bütün dərd-sərinin günahkarı kimi din xadimlərini, bir çox hallarda dinin özünü, bir az da dəqiqləşdirək, islamı ünvan seçiblər. Nəticədə həm dinimizin, həm də ona xidmət edən ixlaslı və elmlı insanların təhrifli obrazı beyinlərə hekk olunub.

Həlbuki Azərbaycanda birinci cümhuriyyətin (1918-20) qurulmasına gətirib çıxarmış nəhəng və hərtərəfli intibah prosesini tərəqqi tərəfdarı olan din xadimilərindən kənar təsəvvür və təqdim etmək aşkar insafsızlıq sayılmalıdır.

Bilərəkdən həmin dövrdə baş verənlərlə bağlı “inqilab”, yaxud “maarifçilik hərəkatı” ifadələrini yox, məhz “intibah” sözünü işlətdik; çünkü həmin tarixi proses böyük bir oyanış, yenilənmə və tərəqqi hərəkatı idi ki, onunla milli və dini təfəkkür də təzələnir, yenidən gücləndir. Heyf ki, 1920-ci ildə sovetlərin ölkəmizə qəfləti və arzuolunmaz gəlişi tarix maşınını səhv istiqamətə yönəldirdi...

Qeyd elədiyimiz tarixi kəsimin ilkin dənəmində irəli çıxmış din xadimlərindən biri də Axund Mirzə Əbu Turabdır. O, 1815-ci ildə Bakıda İçərişəhərdə anadan olub. İlk təhsilini atasından alır, daha sonra İçərişəhərdəki Məhəmməd məs-

cidinin nəzdindəki mədrəsədə təhsilə davam edir.

Mədrəsədə molla rütbəsini aldıqdan sonra isə İraqa yollanır, Bağdad Universitetində 10 ilə yaxın oxuyur. Yeri gəlmış kən, yazıçı Qılman İlkin “**Bakı və bakılılar**” kitabında onun Mədinədə təhsil aldığıni qeyd edir, axundun müəllifi olduğu “**İslamın təfriqəsi səbəbləri**” kitabına (çapa hazırlayanlar Nəsib Goyüşov və Məmmədəli Babaşlı) yazılmış ön sözdə Bağdad Universiteti göstərilir. Ona “**Əbu Turab**” titulunu Tiflis şəhərində şeyxüll-silam Axund Məhəmməd Hüseynzadənin (Əli Bəy Hüseynzadənin babasının qardaşı) verdiyi söylənilir. Mütəxəssislərin dediyinə görə, bu titul Qurani, hədisləri və üç xarici dili mükəmməl bilən insanlara verilmiş. Əbu Turab Bakıya qayıt-dıqdan sonra Əmircan kəndinin baş axunu du təyin olunur. Hərdən məsciddə ərəbcə moizə oxuyan axund türk, fars və rus dil-lərini də çox yaxşı bilirmiş.

Din xadimlərinin, o cümlədən Əbu Turabın ictimai-mədəni həyatda fəal iştirakı 19-cu əsrin sonu, 20-ci əsrin əvvəl-lərinə təsadüf edir. Çar Rusiyasında, onun əyalətlərində, eləcə də Azərbaycanda baş verən proseslər, maarifçilik hərəkatı, elmə və inkişafa maraq, milli-mənəvi oyanış din xadimlərinə olan ehtiyacı nəinki azaltdı, əksinə artırdı. Bəlli oldu ki, dinsiz və dindarsız insanlara təsir eləmək, onları el-mə və mədəniyyətə təşviq eləmək mümkün deyil.

Yeni tipli təhsil müəssisələrinin - “**üsuli-cədid**”lərin fəaliyyəti, qızların oxumasına icazə verilməsi, insanların bəzi zərərli dini adət-ənənədən (məhərrəmlikdə baş yarmaq, aşırı hərəkətlərə yol vermək kimi) uzaqlaşması üçün nüfuzlu din adamlarının göstərişi, fətvası, bəzi hallarda örnək göstərməsi tələb olunurdu.

Əbu Turab dövrünün mütərəqqi yönümlü bütün ictimai-mədəni həyatında yaxından iştirak edir. Onun təşəbbüsü ilə Əmircanda birinci qızlar mollaxanası açılır, başqalarına nümunə olsun deyə o, öz qızlarını H.Z.Tağıyevin qız məktəbinə qoyur, Əmircandakı ilk tatar-rus məktəbində şəriət, hesab, təbiət, coğrafiya və tarixdən dərs deyir.

Bundan başqa, Əbu Turab Axundzadə elmə və maarifə xidmət edən xeyriyyə cəmiyyətlərinin təşkilinə və fəaliyyətinə də ciddi əmək sərf edir. İnsanları xeyirxahlığa çağırır, özü də fəqir-füqəraya əl tutur, imkansız uşaqların təhsil almasına yardım göstərir, el arasında “**millət hamisi**” adı ilə tanınır. İslami yönümə diqqət verən dövri mətbuatda məqalələrlə çıxış edir. Dörd əsər müəllifi olan Əbu Turabın “**Həyat**” qəzetində dərc edilmiş “**Bizə hansı elmlər lazımdır?**” məqaləsi o zaman geniş diskussiya mövzusuna çevirilir.

Bütün bunlar onun həyatına təhlükə törədirdi. İslami yox, irticani təmsil edən “**mollalar**” onu təqib edir, nəcib yoldan çəkindirməyə çalışırdılar. Bu təqiblərdən qorunmaq üçün Əbu Turab həyatının son illərini evində dustaq kimi yaşamalı olur.

1908-ci ildə Əmircanda vəfat etmiş Axund Mirzə Əbu Turab Axundzadə Piri-Həsən qəbiristanlığında dəfn olunur.

Deyirlər, pulunun, var-dövlətinin aşlı-daşan vaxtında Hacı Zeynalabdin Tağıyev və Əbu Turab xəbərdarlıq edir: “**Bir gün bu var-dövlət əlindən çıxar**”. İllər sonra, sovetlərin gəlişi ilə hər şeyini itirən məş-hur milyonçu müdrik alimin sözünü xatırlayır və deyir: “**Məni Əbu Turabın ayaqları altında dəfn edərsiz, onun ayağı biləni mənim başım bilmir**”.

Vəsiyyətə əməl olunur.

Xeyriyyəçilikdən xeyrə doğru!

Hz. Peygəmbərin bu hədisi-şərifini də unutmayaq: “*Yalnız iki adam
həsəd aparmaq olar: Allahın mal verib bu malı haqq yolunda
xərcləyən kimsə ilə Allahın elm verib bu elmlə hökm verən və bu elmi
öyrədən kimsəyə.*” (Buxari, Elm 12)

Bu dünya aləmi bir tərəfdən dolub, digər tərəfdən boşalan bir kuzəyə bənzər. Həyatın bütün yönlərdə dolmalar, boşalmalar, yenilənmələr, köhnəlmələr sözün həqiqi mənasında ümumi yerdəyişmələr prosesi davamlı olaraq baş verir. Hər bir boşalmanın və əskilmənin yerini ondan daha yeni və daha sağlam ünsürlər alır. Saralıb solmuş ağaç yarpaqlarının yerini təravətli və yaşıl yarpaqlar, quruyub ətrini itirmiş çiçəklərin yerini tərəvəşlər, yaşayıb ömrünü başa vurmuş ağbirçəklərin yerini yaşam eşqiyələ alışış yanmış gənclər, ehtiyac sahiblərinə verdiyimiz mallarımızın yerini də daha bərəkətli və əskilməz mallar tutur.

Tariximizin səhifələrini vərəqlədiyimiz zaman bu torpaqların, bu millətin yetişirdiyi neçə-neçə xeyriyyəçi oğullar vardır ki, dövlət millət üçün onların xid-

mətləri əvəzsizdir. Xalqın ən çətin zamanlarında onların yanında olan Tağıyev, Nağıyev, Muxtarov kimi xeyriyyəçilər bu gün hər birimizə örnək və nümunədirlər. Onlar əllərində olan mal və dövlətin azalmasından qorxmayaraq xərclədilər. Xalqdan millətdən bir təmənna ummayaraq xeyriyyəçilik etdilər. Heç bəlkə də düşünmədilər ki, bir neçə yüzilliklər belə keçə xalq onları unutmayacaq. Onların inşa etdikləri xeyriyyəçilik abidələri onları əbədi yaşadacaqdır. Ancaq bu, belə oldu. Çünkü gözəl deyiblər: “**Sevilmək istəyirsənsə fədakarlıq et.**”

İmkanlı bir islam alimindən soruşurlar: “Sənin bu qədər varın mülkün var, ancaq hər birini insanlara paylayırsan

bunun səbəbi nədir?” Cavabı belə olur: “**Gördüyünüz bu mal, mülk mənim deyildir. Mən sadəcə yemək qazanındakı bir qaşığa bənzəyirəm,**

yemək Allahın, yeyənlər də onun qullarıdır. Allahın mülküni onun qullarına paylayıram deyə cavab verir.”

Bir hədisi-şərifdə Hz. Peyğəmbər belə buyurur: “*Allah Azzə və Cəllə: Ey qulum: infaq edib xərclə ki, mən də sənə infaq edim.*” buyurdu. Allahın əli doludur, xərc-ləmək onu əskiltməz, gecə və gündüz davamlı olaraq ehsanlar edər. Yeri və göyü yaratığından bu yana Onun nə qədər xərclədiyini düşündünümüzü? Şübhəsiz ki, əlindəkiler əsla əskilməmişdir. Onun Ərşİ də su üzərindədir. Gah alçalıb, gah yüksələn tərəzi də əlindədir.” (Buxari, Təfsir 36.) Deməli insanın verdikləri özünün sahib olduğu şeylər deyildir. İnsan burada sadəcə səbəbkar rolunu oynamışdır. Dahilərdən biri belə deyir: “*İnsan dünyada heç nəyə sahib deyildir. Sadəcə sahib olduqlarının müvəqqəti gözətçisidir.*” Heç nəyə sahib olmadığımız və müvəqqəti sahib olduğumuz malların sadəcə müvəqqəti gözətçisi olduğumuz halda niyə yaxşılıqlardan və xeyriyyəçilikdən uzaq duraq ki? Üstəlik, verdiyimiz bir şeyin qarşılığında onun yüz mislini alacağımızı bilə-bilə. Hz. Peyğəmbər bir hədisi-şərifində belə buyurur: “*Kim Allah yolunda infaq edərsə, ona yüz misli savab yazılır.*” (Tirmizi, Fədailul-Cihad 6) Heç bir zaman düşünmə ki, nə varım var nə dövlətim, necə xeyriyyəçilik edim? Din qardaşına verdiyin yarımla xur-

ma da xeyriyyəçilik deyilmə? Bunu tapa bilmədiyin zamanlarda bir təbəssümün belə sənin üçün xeyriyyə hökmündədir. Sev və sevdiklərindən də verməyə çalış. Çünkü sevdiklərinizdən vermədikcə həqiqi iman etmiş olmazsınız buyurur Allah təala.

Bu dünyada heç kim və heç nə əbədi deyildir. Əbədiyyət sadəcə Allaha məxsus bir xüsusiyyətdir. Əbədi olmayan bu dünyada əbədi dünyaya əbədi sərmayə hazırlamaq üçün edəcəklərimizi də Hz. Peyğəmbər bir hədisi-şərifində belə açıqlayır: “*İnsan öldüyü zaman üç şeydən başqa (ona savab gətirən) əməlləri kəsilər. Bunlar sədəqeyi-cariya (körpü tikdirmək, bulaq cəkdirmək, yol salmaq kimi), (ondan sonra) faydalanaılacaq elm, arxasınca dua edən saleh övladdır.*” (Tirmizi, Əhkam 5)

Həyat üzlərə təbəssüm, qəlblərə sevinc verdiyin zaman gözəldir.

Həyat insanlara dəyər verib, onları düşündüyün zaman əbədidir.

Ver ki, sənə də versinlər, sev ki səni də sevsinlər. Bununla da “*Xeyriyyəçilikdən xeyrə doğru*” yol qət et.

Hz. Peyğəmbərin bu hədisi-şərifini də unutmayaq: “*Yalnız iki adama həsəd aparmaq olar: Allahın mal verib bu mali haqq yolunda xərcləyən kimsə ilə Allahın elm verib bu elmlə hökm verən və bu elmi öyrədən kimsəyə.*” (Buxari, Elm 12)

ALLAHIM

*Ey ulu Tanrıım, uca Allahım,
Sən bizi yaratdırın böyük sevgiyə.
Sən varsan hər yerdə, varsan hər qəlbədə,
Hər şeydən müqəddəs, Böyük Allahım!*

*Ya Rəbbim, bizlərə sən kömək eylə,
Sövq elə bizləri savab işlərə.
İlahi, duaçın olaq həmişə,
Qəblələri saflaşdır, ey saf Allahım!*

*Sən bizi bəslərsən öz nemətinlə,
Bəzərsən təbiati gözəlliyyinlə.
Yaradıb dünyani öz qüdrətinlə,
Vermisən hər şeyə hikmət, Allahım!*

*Yixılan hər kəsə kömək etməyə,
Hər kəsi, hər şeyi sevib-sevməyə,
Sevgiyələ dünyani xilas etməyə,
İlahi, ver bizə aman, Allahım!*

*Dünyaya galmişik sınaqdan keçək,
Əl-ələ verərək xeyir iş görək,
Hərəmiz iz qoyub dünyadan köçək,
Eylə yurdumuzu cənnət, Allahım!*

Günay Məmmədova

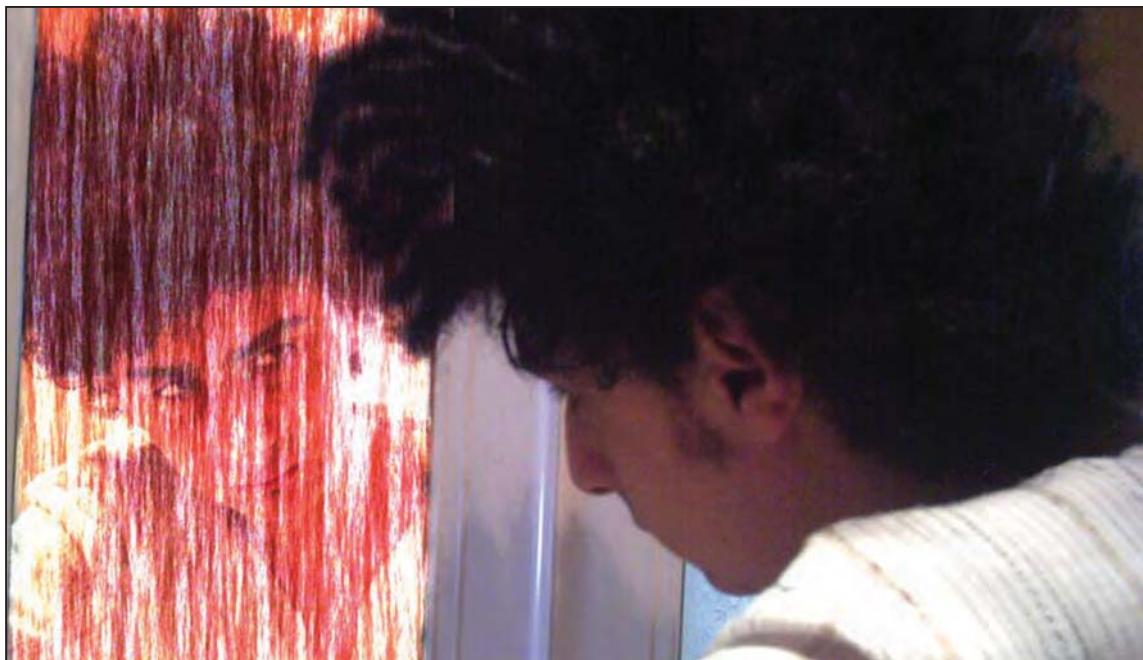

QARŞIMIZDA DURAN MANEƏ

Bəşəriyyətin müqayisəsiz varlığı olan insan övladı öz həqiqətini anlamaqdan ötrü yaranış məhiyyətini daima araşdırmış və bu yolda ətraf aləmi, kainatı dərk etmə, qiymətləndirmə istiqamətində malik olduğu təsəvvürlərini qane edəcək nəticələrə qismən də olsa çevirə bilmışdır. Lakin qeyd etməliyik ki, insanın təsəvvürlər aləmi bir, həqiqi idrak meyarları isə tamamilə fərqli bir təzahür elementlərini özündə daşımaqdadır. İlahi yardım ilə dəstəklənməyən təsəvvürlər aləmi cəmiyyətlərin gündəmində nə qədər qəribə görünsə də həddən artıq anlayış

qazanaraq müasir ümumbəşəri nailiyətlər bazasını formalaşdırmaqdadır. Aydındır ki, bu insan həqiqətinin, insan adlı varlığının mövcud olma möcüzəsinin açıqlanmasında yetərli olma-maqdadır. Axı uca Allahın diləmədiyi təqdirdə hansı taleyüklü məsələlərin incəliyinə nüfuz etmək olar? Qeyd edək ki, Rəbbani əsasları hərtərəfli şəkildə dərk etmə səltənətinə açılan qapılarda, insan övladının qarşısında duran əsas maneə nəfs həqiqətidir.

Hətta bu həqiqət o qədər ciddi bir maraq və tələb dairəsinə daxildir ki, sevimli Peyğəmbərimiz islamda gerçək

mücahidin kim olduğunu məhz bu şəkildə açıqlamışdır:

“Gerçək mücahid Allaha təalaya itat xüsusunda nəfsiylə cihad edəndir.”

İnsan nəfsi həddən artıq mürəkkəb bir sosial, mədəni, maddi və mənəvi qarşılıqlı anlaşma sistemini, yaxud bir sözlə Adəm övladının mövcud olma, yaşama mərhələlərini şərtləndirən kifayət qədər ciddi bir anlayışdır. Nəfsin əhatə etdiyi mənaları tam aydınlığı ilə bir məqalənin işığında açıqlamaq qeyri-mümkündür. Lakin uca Allahın mübarək kitabı Qurani-Kərimdəki insan nəfəsinə xarakterizə edən ayələrinə müraciət etdikdə az sözlə tükənməz məna dərinliyinə baş vurmaq mümkündür:

“And olsun nəfsə və onu yaradana; Sonra da ona günahlarını və pis əməllərdən çəkinməsini (xeyir və şəri) öyrədənə ki, nəfsini (günahlardan) təmizləyən mütləq nicat tapacaqdır! Onu (günaha) batırın isə, əlbəttə, ziyana uğrayacaqdır.” (Əş-Şəms, 91/7-10)

Nəfsə ilham olunan mənaların həqiqətinə qovuşan insan öz əbədi xilasının təməlini, yalnız və yalnız şəxsi nəfsinə qarşı hazırladığı qurtuluş mübarizəsini düzgün və savadlı şəkildə aparacağı təqdirdə təmin edə bilər. Bu işdə ona əvəzsiz yardımçı yenə də Qurani-Kərim göstərməkdədir. Çünkü nəfsə qarşı aparılan mücadilənin bənzərsiz incəliklərini özündə daşıyan Qurani-Kərim mahir bir tərbiyəçi kimi insan övladını onu gözləyən təhlükələrdən xəbərdar edərək dünya həyatında gözləyəcəyimiz həyat ölçülərini düzgün qiymətləndirməmizə güzgü olmaqdadır:

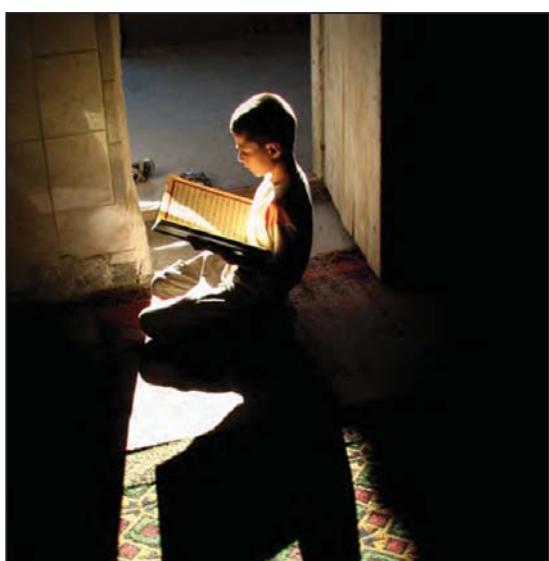
“Ey Adəm oğulları! Ayib yerlərini özlərinə göstərmək üçün libaslarını soyundurub valideyninizi (Adəm və

Həvvani) cənnətdən qovdurduğu kimi, şeytan sizi də aldadıb yoldan çıxartmasın. Şübhəsiz ki, o (şeytan) və onun camaatı sizləri sizin onları görə bilmədiyiniz yerlərdən görülərlər. Biz şeytanları iman gətirməyənlərin dostları etdik.” (əl-Əraf, 27)

“İş bitdikdə şeytan belə deyəcək: “Allah sizə doğru vəd vermişdi. Mən də sizə vəd vermişdim, amma sonra vədimə xilaf çıxdım. Əslində mənim sizin üzərinizdə heç bir hökmü yox idi. Lakin mən sizi (günah işləməyə, Allaha asi olmağa) çağırıldım, siz də mənə uydunuz. İndi məni yox, özünüüzü qınayın.” (İbrahim, 22)

“Əslində (iblisin) onlar üzərində heç bir hökmü yoxdur. Lakin Biz axırətə inananla ona şəkk edəni ayırd edib bilmək üçün (iblisə bu imkanı verdik)” (Səbə, 21)

Mübarək kitabımızın bəyan etdiyi geniş mənaları daim canlı tutub, nəfsin və şeytanın şərindən Allaha sığınaraq ilahi mərifətə layiq olmağa çalışmaq ibadət əhlinin ən ümdə vəzifəsi olmalıdır.

HƏYAT SƏHNƏSİNDE ROLLAR VƏ VƏZİFƏLƏR

Mündəricatda göstərilən səhifəni açdım və bu mövzunu oxudum. Varlıqlarla tanış olub, bir anlığa gözümü yumub həmin varlıqlar məfhumunun ayrı-ayrı obrazları ilə dialoq qurmağa başladım. Bu dialoq həyat səhnəsində baş verdi. Bu səhnədəki obrazlar müxtəlif rollar icra edirdilər. Bəziləri çox təvazökar, sadəlövh, şükür etməyi bilən, itaətkar, bəziləri də lovğa, naşükür idilər.

Həyat adlı bir kitab tapdım. Gördüm vərəqlərini çevirdim, mündəricatı açdım “Varlıqlar” başlığı altında bir mövzu diqqətimi cəlb etdi. Mündəricatda göstərilən səhifəni açdım və bu mövzunu oxudum. Varlıqlarla tanış olub, bir anlığa gözümü yumub həmin varlıqlar məfhumunun ayrı-ayrı obrazları ilə dialoq qurmağa başladım. Bu dialoq həyat səhnəsində baş verdi. Bu səhnədəki obrazlar müxtəlif rollar icra edirdilər. Bəziləri çox təvazökar, sadəlövh, şükür etməyi bilən, itaətkar, bəziləri də lovğa, naşükür idilər.

Nəzərimə çarpan ilk obraz (varlıq) mənim də daxil olduğum varlıqlar kateqoriyasından “İnsan” idi. Bu obrazın oynadığı roller mənə yad deyildi. Ona yaxınlaşışın sual

vermək də istəmədim. Çünkü onun verəcəyi cavabı bilirdim, həyat fəaliyyəti ilə tanış idim. Digər varlıqlar kateqoriyasına daxil olan obrazlar məni maraqlandırırdı. Maraqlarımı təmin etmək üçün bir-bir o obrazlara yaxınlaşdım və onların bu “Həyat” səhnəsində oynadıqları rollar barəsində sual verdim və “İnsan” kateqoriyasına daxil olan obrazlarla digər varlıqlar kateqoriyasına daxil olanlar arasındaki fərqli və əlaqəli cəhətləri gördüm.

Bir obraz diqqətimi cəlb etdi. Ona yaxınlaşdım, adını sorusundum -Çiçək-dedi.

- Nə çiçəyi?
- Qızılıgül
- Nədən bu qədər gözəlsən?
- Mən o varlığam ki, öz gözəlliyimlə bağ-

bağçaları bəzəyirəm, insanların bir-birinə verdiyi ən gözəl hədiyyəyəm, öz ətrimlə ətrafdakılara xoş təəssüratlar bağışlayıram. O qədər gözələm ki, məni sevən tikanıma da qatlanır. Amma mən bu xüsusiyyətlərimə görə hər zaman Allahımı həmd olsun deyirəm.

Başqa bir obraza yaxınlaşdım, adını soruştum. "Ağac" -dedi. Mənə öz xüsusiyyətlərindən bəhs etməsini istədikdə sözə belə başladı:

- Mən o varlığam ki, insanların yaşaması üçün lazım olan oksigen qazını havaya buraxıb, lazımsız olan karbon qazını uduram. Bağırmadakı meyvələrim insanların qidası olur. Bu xüsusiyyətlərimə görə hər zaman Allahımı həmd olsun deyirəm.

- Amma biz insanlar nə edirik, səni bəzən quru bəzən də yaşıl halda kəsirik. Bu da biz insanların sənin etdiyin fədakarlığa qarşılığımız.

Başqa bir obraza yaxınlaşdım, adını soruştum. "Arı" -dedi. Onun bu həyat səhnəsindəki rolü da insanlara xidmət etməkdən ibarət idi. O da Yaradana həmd olsun deyərək çiçəkdən-çiçəyə qonub şirə toplayır, sonra da özünün düzəltdiyi şanlara yiğib bal istehsal edir. Bu zaman bir aforizmi xatırladım:

*"Bal verən arının bircəsi yəqin,
Yüzündən yaxşıdır bal yeyənlərin"*

Digər obraza yaxınlaşdım. Bu, "Torpaq" idi. O öz rolunu çox gözəl şəkildə icra edirdi. Daima insan tapdağı altında qalan torpaq heç vaxt şikayət etmir, əksinə insanlara ən gözəl şəkildə hər zaman xidmət edir və edəcək. Yaşamağımız üçün verdiyi qida məhsulları ilə, yaşayış məskəni ilə bizə xidmət edir və bizə ən sonda qoynunda uyuya biləcəyimiz yer verəcəkdir. Budur onun xidməti. O, biz insanlardan fərqli olaraq heç zaman etdiyi xidmətlərdən şikayətlənmir, qürrələnmir, lovğalanır. İnsanın həyat səhnəsində əvəzsiz rolü olan daha neçə obraz öz işlərini lazımi şəkidə icra edirdilər.

Daha neçə obraz, neçə qəhrəman həyat səhnəsində oynadıqları rollarla insana xidmət etdiklərini və edəcəklərini bildirirdilər. Tamaşanın sonunda onlar bir ağızdan belə səsləndilər: Allah təala bizi sənin üçün yaratdı EY İNSAN! Sən bunları görürsənmi? Varlıqlar içərisində bu cür ali yaradıldığı üçün şükür edirsənmi Yaradanına? Şükür edirsənmi Onun sənə bəxş etdiyi bu nemətlərə? Sənin yaşamağın üçün bütün dünyanın sənə qulluq etdiyini düşünürsənmi? Bəs sən? Sən öz vəzifəni, öz qulluq borcunu bilirsənmi, ey insan? Bu həyat səhnəsindəki vəzifələrini lazıminca yerinə yetirirsənmi?

Daha neçə obraz, neçə qəhrəman həyat səhnəsində oynadıqları rollarla insana xidmət etdiklərini və edəcəklərini bildirirdilər. Tamaşanın sonunda onlar bir ağızdan belə səsləndilər: Allah təala bizi sənin üçün yaratdı EY İNSAN! Sən bunları görürsənmi? Varlıqlar içərisində bu cür ali yaradıldığı üçün şükür edirsənmi, Yaradanına?

QURBAN PAYLAŞMAQDIR

Ibrahim (ə.s)-ın oğlu İsmayılı Allaha qurban etməsiylə başlayan və insanlar arasında paylaşma şurunu formalaşdırın Qurban bayramı bütün İslam aləmində olduğu kimi Azərbaycanda da təntənə ilə qeyd olundu. Əvvəlki illərdə olduğu kimi bu il də Azərbaycanda bir çox Qeyri Hökumət Təşkilatı, o cümlədən Gəncliyə Yardım Fondu qurbanlar kəsərək xalqımıza bayram sevinci yaşatdı.

Ümumiyyətlə Gəncliyə Yardım Fondu artıq xeyriyyəcilik fəaliyyətləri ilə ad çıxarmış, bu günə kimi humanitar yardım, təhsilə dəstək, qacqın və məcburi köçkünlərə, şəhid ailərinə və aztəminatlı ailələrə köməklik kimi fəaliyyətləri ilə hər zaman xalqımıza öz maddi-mənəvi dəstəyini göstərmişdir. Qurulduğu gündən etibarən fondun

fəaliyyət mərkəzindəki əsas düşüncə imkanlıslara, ehtiyac sahiblərinə yardım göstərmək olmuşdur. Bu mənada tez-tez yardım kampaniyaları təşkil olunur və bu fəaliyyətlər geniş çərçivədə həyata keçirilir. GYF milli və mənəvi cəhətdən əlamətdar hesab olunan günlərdə xüsusi yardımına ehtiyacı olan insanlara yardımçılar edir.

Gəncliyə Yardım Fondu qurban kəsmək və paylamaq fəaliyyətinə 1994-cü ildən başlamışdır. Fond o zamandan etibarən hər il qurban bayramında qurbanlar kəsərək ehtiyac sahiblərinə qurban əti paylayır. Gəncliyə Yardım Fondu bu ilki qurban fəaliyyətini Türkiyə Cümhuriyyəti Əziz Mahmud Hüdayi Vəqfi ilə birgə həyata keçirdi.

Kəsilən qurbanların böyük bir hissəsi (təxminən yarsından çoxu) birbaşa qəçqin şəhərciklərinə, qəçqin və məcburi köckünlərə, şəhid ailələrinə və daha çox ehtiyac sahiblərinə göndərildi. Kəsilən qurbanların bir qismi də respublika səviyyəsində bir çox qeyri hökumət təşkiltləri ilə birgə paylandı. Onu da qeyd edək ki, bu paylama işi Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti, Qəçqin və Məcburi Köckünlərlə İş Üzrə Dövlət Komitəsi, İcra hakimiyyətlərinin nümayəndələri ilə birgə həyata keçirildi.

GYF bu il 20 ton qurban ətinin Qafqaz bölgəsində ehtiyac sahiblərinə paylanması nəzərdə tuturdu. Fond Gürcüstanda azərbaycanlıların kompakt şəkildə yaşıdları bölgələrdə və xüsusilə də qəçqin şəhərciklərində yaşayan qəçqin və məcburi köckünlərimizi Qurban bayramı ərəfəsində sevindirdi. Bu il Gəncliyə Yardım Fondu 10.000-ə yaxın ailəyə qurban əti payladı.

Belə xeyriyyə tədbirləri ilə tanınmış Gəncliyə Yardım Fondu bundan sonra da bu kimi xeyirxah işlərdə əlindən gələni xalqımızdan əsirgəməyəcəkdir.

Texno Aləm

İNDİ DƏ OBAMA TROJANI!

Yeni trojan dalğası: ABŞ prezidenti Obamanın adından istifadə edən spam e-maillər şəxsi məlumatlarınız üçün təhlükəlidir.

ABŞ-in böyük əksəriyyətinin sevincə qucaq-ladığı Obamaya olan bu böyük maraq hackerlərin də gözündən yayınmadı. Son günlərdə istifadəçilərin məktub qutularına Obama temasının işləndiyi bir çox e-poçt gəlir və bu e-poçtların daha da artması gözlənilir. Üsul isə yenə eyni: İstifadəçilərin bir qutuya basması mağa çalışan virus sistemə yüklenir.

Bu səbəblə ekspertlər Obama məzmunlu e-poçtlara son dərəcə ehtiyatlı yaxınlaşmayı məsləhət görürler. Çünkü zəfər coşgusundan istifadə edən hackerlərin Obama adlı spamları minlərlə günahsız istifadəçiyə göndərdiyi bilinir.

SÜRƏTLİ INTERNET

Hollandiyada aparılan bir araşdırma əldə edilən ilk nəticələrə görə lazer istifadə edilən sabit disklərdə maqnetik sabit disklərə nisbətən 100 qat daha yüksək sürət əldə edilir.

Bacardıqları şeyin indiyə qədər qeyri-mümkün zənn edildiyini ifadə edən Daniel Stanciu, 40 femto-saniyəlik müddətdə (femto-saniyə: saniyənin katrilyonda birinə bərabər olan zaman ölçü vahidi) qeydə dəyər məlumat daşma əməliyyatlarının həyata keçirildiyini ifadə etdi. Daha əvvəl də bənzər bir texnikanın magneto-optik depolama cihazlarında istifadə edildiyi ifadə olunarkən, magneto-optik cihazlarda yaradılan maqnetik sahənin konvensiyonal üsullarla meydana gətirildiyinə diqqət çəkilərkən, yeni metodla bunun lazer vasitəsilə reallaşdırıldıǵına diqqət çəkildi.

Proyekt koordinatoru Daniel Stanciuya görə bu texnologiya ilə çıxarılaçaq ilk prototipin önmüzdəki on il içində hazır ola biləcəyini ifadə etdi.

ƏN ZƏRƏRLİ VİRUSLAR

Chernobil (CIH):

1998-ci ildən bu günə qədər dünyada ən zərərlə virus “CHERNOBIL” olaraq bilinir. Son on ilin bəlkə də ən təhlükəli virusudur. Birbaşa BIOSa zərər verən və tayvanlı “Chen Ing HAU” tərəfindən kodlanan Chernobil (CIH) dünya miqyasında milyard dollarlarla zərərə səbəb olub.

Melisa:

1999-cu ildə Amerikalı “David SMITH” tərəfindən kodlanmışdır. Dünya miqyasında 500 milyon dollardan artıq ziyan vermişdir. Sahibi FBI tərəfindən tutulmuşdur.

I LOVE YOU:

2000-ci ildə ortaya çıxmış 10 milyard dollardan artıq zaiyan vurmuşdur. Visual Basic ilə kodlanan virus Windows sistemlərinə təsir edirdi.

Blaster:

2003-cü də ortaya çıxan virus 18 yaşında bir uşaqın dünyasının başına açdığı böyük bəlalarından biridir. Windows 2000 və Windows XP-yə ziyan verirdi.

Sobig:

2003-cü ildə viruslar mövzusunun bol olduğu illərdə bu virus dünya çapında 5 milyon dollardan artıq zərər vurmuşdur. Microsoft virusun yaradıcısının ölümü üçün 250 milyon dollar pul qoymuşdur, lakin hələ də tapılmayıb.

MyDoom:

2004-cü ilin əvvələrində ortaya çıxan bu virusun yol açdığı maddi ziyan bilinmir. Virusun əsas mahiyyəti internet bağlantısı sürətini yarı-yarıya zəiflətməkdən ibarətdir.

Sasser:

17 yaşındaki Alman programçı “Sven Jaschan’ın” 18 yaşından tamam olduğu gün dünyaya verdiyi həddiyədir. Virus 20 milyard dollar həcmində ziyan vurmuşdur.

Qeyd edək ki, bu viruslardan ən təhlükəlisi olan Chernobil (CIH) virusu hal-hazırda Internet aləmində var və hər ayın 28-də aktiv hala gələrək kompyuterlərə ziyan vurur.

Windows qurularkən vaxt keçirmək üçün Pinball oynamaq istərdinizmi?

Windows qurularkən vaxt keçirmək üçün Pinball oynamaq istərdinizmi? Windows qurularkən SHIFT + F10-a basın. Monitorda Command Prompt çıxacaq, aşağıdakı sətirləri yazaraq Pinball oyununu aça bilərsiniz.

```
cd \
cd "Program Files"
cd "Windows NT"
cd Pinball
PINBALL.EXE
```


“İrfan” adını qoyduğunuz ictimai-fikir jurnalı adından da bəlli olduğu kimi fikirləri bölüşmək məqsədi daşıyır. Bu məqsədlə mən də öz fikirlərimi sizinlə bölüşmək istəyirəm.

Mən, bir irfansevər olaraq jurnalın hər sayını böyük maraqla izləyirəm və növbəti saylarını da səbirsizliklə gözləyirəm. Onu da qeyd edim ki, jurnalda işçiləndirilan bütün fikirlər müasir dövrün qarşıya çıxardığı bütün suallara sözün həqiqi mənasında tam olğunluqla cavab verir və insanları düşünməyə sövq edir. Bu mənada “İrfan”nın rolü çox böyükdür.

Sevimli Peyğəmbərimiz (s.ə.s)-in hədisi-şərifində buyurduğu kimi, “İki günü eyni olan zərərdədir.” Bu isə o deməkdir ki, jurnalda fikirlərinizlə oxucunu maarifləndirərək bu zərərdən qurtarmış olursunuz.

Mən bir oxucu kimi hiss edirəm ki, jurnalın tövsiyələrinə çox böyük ehtiyacımız var. Gündəlik həyatda hər bir insanın gözəl sözə və dəyərlər məsləhətə ehtiyacı var. Bu mənada jurnalınızın bir-birindən maraqlı yazıları ilə insanların ehtiyaclarını kifayət qədər qarşılıdıığınız üçün geniş oxucu kütləsinin rəğbətini qazanmışsınız.

Mən ümid edirəm ki, inşallah jurnalın ömrü çox uzun olacaq və gələcəkdə də toxunacağınız bir-birindən maraqlı mövzularla bizim könlümüzü oxşayacaq, fikir dünyamıza düzgün istiqamət verəcəksiniz. Xalqımızın milli-mənəvi dəyərlərinin inkişafı naminə böyük işlər görən kollektivinə gələcək fəaliyyətlərində uğurlu nailiyyətlər və yeni-yeni müvafiq qiyiyətlər arzu edirəm.

Jurnalın direktoruna, redaktoruna, məsul katibinə və bütün redaksiya heyətinə şəxsi həyatlarında can sağlığı, ailə səadəti və xoşbəxtlik arzu edirəm.

Dərin hörmətlə “İrfan”ın hər sayını böyük səbirsizliklə gözləyən:

Saatlı Rayonu Qarayev
kəndi Cəlalov İsmayıllı

İrfan jurnalının redaksiya heyətinə!

Mən, jurnalınızı sevə-sevə oxuyan bir oxucu kimi sizə öz minnətdarlığını bildirirəm. Çünkü siz öz jurnalınızda rəngarəng məqalələrə və dini mövzulara toxunur, gənclərimizin və eyni zamanda geniş oxucu kütləsinin mədəni, ictimai və dini baxımdan maariflənməsinə xidmət edirsiniz. Mən çox şadam ki, cəmiyyətimzdə biz gəncləri düşünən, onlara milli və mənəvi yönələbdəçi olan sizin kimi bir dost, İrfan ailəsi var. Hər sayınızı səbirsizliklə gözləyənlər olduğunu unutmayın. Ömrünüz uzun, çalışmanız bərəkətli olsun!

Məlikov Fəqan
Kürdəmir rayonu
Dəyirmanlı kəndi